

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra politologie

Diplomová práce

2023

Rudolf Požár

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra politologie

Možné volební systémy pro prezidentské volby v České republice: Alternativní hlasování, Bordovovo hlasování, doplňkové hlasování

Diplomová práce

Autor práce: Rudolf Požár

Studijní program: Politologie

Vedoucí práce: Mgr. Jakub Stauber, Ph.D.

Rok obhajoby: 2023

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 24.4.

Rudolf Požár

Bibliografický záznam

POŽÁR, Rudolf. Možné volební systémy pro prezidentské volby v České republice: Alternativní hlasování, Bordovovo hlasování, doplňkové hlasování. Praha, 2023. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií, Katedra politologie. Vedoucí práce Mgr. Jakub Stauber, Ph.D.

Rozsah práce: 113 095 znaků včetně mezer

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá mechanikou a efekty volebních systémů využívajících preferencí: alternativního hlasování, Bordova hlasování a doplňkového hlasování. Klade si za cíl určit, který z těchto systémů je schopný vybrat jako vítěze toho z kandidátů, na němž je největší konsensus napříč elektorátem, a vybrat tak systém, který by mohl nahradit dvoukolový většinový systém při volbě českého prezidenta. Metodou, jíž se autor snaží dotáhnout tohoto cíle, je modelování hypotetických voleb českého prezidenta v roce 2013, 2018 a 2023.

Abstract

This master thesis examines the mechanics and effects of preference-based electoral systems: alternative vote, Borda count, and supplementary vote. It aims to determine which of these systems is able to select the most consensual candidate, and thus to choose a system that could replace the two-round system which is used as a rule for the Czech presidential elections. Author is trying to achieve the goal of the master thesis by modelling hypothetical Czech presidential elections, that was held in 2013, 2018 and 2023.

Klíčová slova

Volební inženýrství, Prezident, Volby, Česko, Alternativní hlasování, Bordovo hlasování, Doplňkové hlasování, Dvoukolový většinový systém,

Keywords

Electoral engineering, President, Elections, Czech Republic, Alternative vote, Borda count, Supplementary vote, Two-round system,

Title/název práce

Možné volební systémy pro prezidentské volby v České republice: Alternativní hlasování, Bordovovo hlasování, doplňkové hlasování

Possible voting systems for the presidential elections in the Czech Republic: alternative vote, Borda count, supplementary vote

Poděkování

Napsat diplomovou práci bylo náročnější, než jsem čekal. Díky panu doktorovi Jakobovi Stauberovi, který se ujal vedení mé práce, to však bylo nakonec přeci jen o trochu snazší. Poděkování za pomoc a trpělivost tradičně patří i Miroslavu Erpe a Danielce.

Tato práce vznikla s podporou projektu NPO „Národní institut pro výzkum socioekonomických dopadů nemocí a systémových rizik," č. LX22NPO5101, financovaného Evropskou unií - Next Generation EU (MŠMT, NPO: EXCELES)

Obsah

Úvod	1
1 Mechanika a efekty volebních systémů	3
1.1 Dvoukolový většinový systém	6
1.2 Systém prvního v cíli	8
1.3 Alternativní hlasování	9
1.4 Bordovo hlasování	12
1.5 Doplnkové hlasování	13
2 Hypotetické volby	15
2.1 Formulace výzkumné otázky	15
2.2 Metodologie	16
2.3 Prezidentské volby v Česku: Diskuse o zavedení přímé volby	17
2.3.1 Prezidentské volby v roce 2013	21
2.3.2 Prezidentské volby v roce 2018	24
2.3.3 Prezidentské volby v roce 2023	26
2.4 Data a jejich filtrování	28
2.5 Operacionalizace	30
2.6 Analýza výsledků	30
2.7 Diskuse	31
Závěr	33
Summary	35
Zdroje	37
Knížní a časopisecké zdroje	37
Webové stránky	39
Právní předpisy	40
Zdroj dat pro analýzu	41
Přílohy	i
Příloha č. 1: Výsledky hypotetických voleb v roce 2013 – Pořadí, jména	i
Příloha č. 2: Výsledky hypotetických voleb v roce 2013 – Pořadí, počet hlasů	i
Příloha č. 3: Výsledky hypotetických voleb v roce 2013 - Konsensuálnost kandidátů	ii
Příloha č. 4: Výsledky hypotetických voleb v roce 2018 – Pořadí, jména	ii
Příloha č. 5: Výsledky hypotetických voleb v roce 2018 – Pořadí, počet hlasů	iii
Příloha č. 6: Výsledky hypotetických voleb v roce 2018 – Konsensuálnost kandidátů	iii
Příloha č. 7: Výsledky hypotetických voleb v roce 2023 – Pořadí, jména	iv
Příloha č. 8: Výsledky hypotetických voleb v roce 2023 - Pořadí, počet hlasů	v
Příloha č. 9: Výsledky hypotetických voleb v roce 2023 – Konsensuálnost kandidátů	vi

Úvod

Demokracie je často označována za nejlepší možný politický režim. Dorn (et. al, 2007) například dochází k závěru, že demokracie zvyšuje spokojenost občanů. Kvalita demokracie je však napříč politickými systémy dosti variabilní a vždy je možné najít demokratické deficity, tedy nedostatečnou míru demokracie v některých procesech, ať už se jedná o rozhodování o veřejných záležitostech nebo třeba v rámci politických stran (Norris, 2011). Demokratické deficity můžeme nalézt také ve fungování samotných volebních systémů.

Volbám se přičítá, že rozdělují společnost, nebo že jako vítěze nevybírají kandidáty, kteří by správně reprezentovali zájmy voličů. Některé volební systémy jsou také kritizované za míru propadlých hlasů, tedy hlasů, které se vzhledem k nastavení volebního systému nepromítly do výsledků voleb. Vůle části voličů se tak nemůže promítnout do toho, kdo bude ovlivňovat jejich životy. Diskutabilní může být také distribuce volebního práva ve společnosti.

Stížnosti na volební systém se nevyhýbají ani volbám v Česku. Mezi nejvíce emocionální volební klání patří volba prezidenta. Ke zvolení prezidenta České republiky se od roku 2012 využívá dvoukolový většinový systém. Z hlediska teorie sociální volby je ale dvoukolový většinový systém považován pouze za průměrně férový, a tedy i průměrně žádoucí jako volební pravidlo (Chytilík, 2009, s. 147). Birchová (2003, s.339-340) dokonce tvrdí, že dvoukolový systém brání v rozvoji a konsolidaci demokracie tím, že například podporuje možnost politiků manipulovat volbami v jejich prospěch.

Ačkoliv nám Arrowův teorém nemožnosti naznačuje, že dokonalý volební systém neexistuje, dá se zvažovat, zda by pro hlasování o českém prezidentovi nebylo možné zvolit nějaký jiný, vhodnější systém, který by lépe reflektoval vůli občanů. V mé diplomové práci se proto pokusím zjistit, jaký systém by mohl vyhovovat lépe, a to pomocí analýzy, v níž budu pracovat s daty získanými v průzkumu veřejného mínění v prosincích roků 2012, 2017 a 2022 o volbách českého prezidenta, které se konaly vždy v lednu následujícího roku.

Zaměřím se na fungování tří méně využívaných volebních systémů: alternativního hlasování, Bordova hlasování a doplňkového hlasování. Všechny tyto systémy totiž využívají následných preferencí. Díky tomu, že voliči v preferenčních volebních systémech nevolí pouze jednu variantu, ale mohou hlasovat i pro své další preference, získává volební systém mnohem více informací a může teoreticky produkovat takové vítěze, na kterých je mezi voliči větší shoda.

V rámci diplomové práce se proto chci věnovat těmto třem možnostem, které by mohly potenciálně nahradit dvoukolovou většinovou volbu. V této práci je budu označovat pod pojmem preferenční hlasování nebo preferenční volební systémy, ačkoliv jako preferenční hlasování je některými autory označováno výlučně alternativní hlasování.

Alternativní, doplňkové a Bordovo hlasování vybírám vzhledem k tomu, že je spojuje mechanika udělování preferencí a jsou využívány v jednomandátových obvodech a je proto možné, je na tomto základě porovnávat. Všimnout si chci především toho, jaké jejich mechanika produkuje vítěze.

V první části diplomové práce nejprve shrnu dosavadní výzkum efektů volebních systémů. Zabývat se budu nejen třemi zmíněnými preferenčními volebními systémy, ale také dvoukolovému většinovému systému a systému prvního v cíli. Systém prvního v cíli preferencí nevyužívá a je nejjednodušším volebním

systemem. V praktické části práce ho však budu využívat jako vodítko pro srovnání s dalšími systémy. Práce vzniká v kontextu voleb prezidenta České republiky. Věnovat se proto budu také zavedení přímé volby prezidenta a také průběhu a výsledkům prvních třech prezidentských voleb v historii České republiky.

Hlavní částí diplomové práce je provedení analýzy zkoumaných volebních systémů. Analýza je v podstatě simulací hypotetických voleb českého prezidenta v letech 2013, 2018 a 2023. Hypotetické volby a jejich výsledky jsou popsány ve druhé polovině práce v kapitole Hypotetické volby.

1 Mechanika a efekty volebních systémů

Volební systémy v demokratických režimech jsou nástrojem, pomocí něhož se distribuuje moc. Je proto velmi zásadní porozumět jejich mechanice a efektům z toho důvodu, aby bylo možné co nejlépe porozumět tomu, jaké výsledky se dají od jednotlivých volebních systémů očekávat.

Vzhledem k tomu, že se v diplomové práci věnuji způsobům volby prezidenta, a tedy výběru jedné možnosti mezi několika dalšími variantami, zajímají většinové systémy. U většinových systémů, jak už název napovídá, vítězí ten kandidát, který získá většinu hlasů. Bormann a Golder (2013, s. 367-368) ve své analýze dochází k tomu, že v prvním desetiletí po roce 2000 se v demokratických režimech po celém světě vyžadovala pro zvolení prezidenta nadpoloviční většina v 65 % všech voleb. Ve zhruba 20 % prezidentských voleb vítězi stačilo získat relativní většinu a na úspěch v necelých 10 % případů musel kandidát dosáhnout kvalifikované většiny. Ve zbývajícím počtu případů, kam autoři řadí i USA o vítězi rozhodl speciální sbor volitelů.

Balinski a Laraki (2014, s. 103-107) se proto zamýšlí nad tím, co většina ve volbách ve skutečnosti znamená. Většinové rozhodnutí je podle nich odpovědí na specifickou a z provozního hlediska relevantní otázku, na které se třeba v případě absolutní většiny shodne více než padesát procent elektorátu. Položená otázka je pak podle nich „absolutně esenciální“.

Pravidla a metody volby se přitom podle nich liší dvěma způsoby: 1) tím, jak voliči vyjadřují svůj názor – vstupy; a tím, jak se množství jimi vyjádřených názorů sloučí do jednoho kolektivního rozhodnutí – výstupy. Například u Bordova hlasování a Condorcetovy metody, které jsou založené na porovnávání dvou kandidátů voliči odpovídají na otázku: kterého z těchto dvou kandidátů preferujete? Zatímco FPTP pokládá jednodušší otázku: Koho máte nejradši? Sami pak navrhuji postup, v němž by voliči ohodnotili kandidáty podle srozumitelné stupnice, což shrnují otázkou: Jak byste ho/ji ohodnotil: skvělý, velmi dobrý, dobrý, přijatelný, slabý nebo odmítám? Navrhují tedy volební systém využívající preferenční hlasování.

Balinski a Laraki (2014, s. 107-108) dále tvrdí, že dosažení většiny a vyjádření sympatií voličů je u některých systémů obtížné. Zmiňují především FPTP, který podle nich nutí voliče označit jednoho kandidáta, i když jejich obliba kandidátů je mnohem složitější, než jsou schopni v jednokolovém většinovém systému vyjádřit. Mohou si třeba vážit více kandidátů úplně stejně a je pro ně obtížné vybrat jednoho, další skupina voličů je zase nucena volit strategicky, a tak dají hlas kandidátovi, který není jejich nejoblíbenější jen proto, že na rozdíl od jejich nejoblíbenějšího má šanci na vítězství.

Na problém nevyjádření veškeré voličovy vůle narážejí i další autoři. Například Endersby a Towle (2014) upozorňují na problematiku propadlých hlasů (wasted votes). Jako propadlé hlasy jsou označovány volební hlasy, které voliči odevzdají kandidátům, kteří nakonec nezískají mandát. Největší poměr propadlých hlasů mají tradičně jednodušší většinové volební systémy jako FPTP a TRS. FPTP ani nevyžaduje pro zvolení nadpoloviční většinu čili i poměr promarněných hlasů může přesahovat daleko nad padesát procent odevzdaných hlasů. Problém se nicméně týká i poměrných volebních systémů, kdy lze označit jako propadlé ty hlasy pro politické strany, které nepřekonalu uzavírací klauzuli.

Propadlé hlasy samy o sobě přitom mají na voliče psychologický efekt. Volič z obavy, aby jeho hlas

nepropadl strategicky hlasuje pro silnější stranu nebo kandidáta, čímž se ale dostává do situace, kdy takzvaně „volí menší zlo“ a nevolí podle jeho první preference. Realitu strategického hlasování potvrzují ve své studii i Tavits a Annus (2006), kteří studovali vývoj hlasování v nových demokraciích v postsovětském prostoru. Voliči podle jejich zjištění v prvních demokratických volbách neuměli odhadnout, která strana uspěje, a proto bylo množství propadlých hlasů vyšší než v následujících hlasováních, kdy se voliči naučili volit strategicky.

Propadlé hlasy jsou přitom odvrácenou stranou dalšího problému některých volebních systémů a to, že někteří kandidáti nebo strany vítězí i s reálně malou podporou voličů. Chytilík (2009, s. 121-122) například popisuje britské volby z roku 2005, kdy labouristé získali 35 % hlasů, zatímco konzervativci 32 %. Volební systém prvního v cíli zapříčinil, že pouhý tříprocentní náskok labouristům zajistil převahu téměř 160 mandátů. Labouristé dosáhli 356 křesel (55,2 %) a konzervativci jen 198 křesel (30,7 %). Takovou disproporcii je možné označit za výrazný demokratický deficit.

Uspokojivá pro voliče není ani situace, kdy je výsledek velmi těsný, což legitimitu vítěze značně ohrožuje, zvláště pokud je elektorát silně polarizovaný. Příkladem těsného výsledku mohou být například prezidentské volby v Mexiku v roce 2006, ve kterých se volí podle systému FPTP. Vítězný kandidát Felipe Calderón Hinojosa v nich získal 36,7 % hlasů a druhý v pořadí Andrés Manuel López Obrador 36,1 % hlasů. Obrador přitom zaostal jen o 233 831 hlasů, což není moc, když přihlídneme k tomu, že voliči celkově odevzdali 40 657 057 platných hlasů (Klesner, 2007, s. 806).

Ještě těsnější výsledek nastal v prezidentských volbách v roce 2003 v mezinárodně neuznaném Somalilandu, kde pro úspěch také stačila prostá většina. Vítězný kandidát Dahir Riyale Kahin (42,08 %) získal mandát s náskokem pouhých osmdesáti hlasů před druhým Ahmedem Mohamedem Mohamoud (42,07 %) (Bradbury, Abokor a Haroon, 2003, s. 470).

Na místě je zmínit také velmi kontroverzní vítězství republikána George W. Bushe nad jeho demokratickým oponentem Al Gorem v prezidentských volbách ve Spojených státech amerických v roce 2000. Gore ve volbách získal 50 997 897 tisíc hlasů, Bush 50 456 002. Přesto, že Gore získal více hlasů občanů, v amerických volbách rozhoduje úspěch v klíčových státech a počet hlasů volitelů, kteří státy reprezentují. V tomto ohledu byl úspěšnější Bush s 271 hlasy volitelů, zatímco Gore jich získal jen 267 (Pomper, 2001, s. 223).

Rozhodující byl v tomto smyslu stát Florida, který je reprezentován 25 voliteli. Bush ho ovládl se ziskem 2 912 790 hlasů oproti Gorovým 2 912 253 (Pomper, 2001, s. 223). Rozdíl tedy činil neuvěřitelných 537 hlasů. Není proto divu, že se objevilo mnoho lidí, kteří výsledky amerických voleb zpochybnili. Jedním z nich byl i Walter Mebane, který tvrdí, že volební komise na Floridě nezapočítaly 50 000 platných hlasů, a že ve skutečnosti v tomto státu zvítězil Gore o více než 30 000 hlasů (Mebane, 2004).

Řada politologů se snaží s těmito nedostatky vypořádat. Shugart a Taagepera (1994) například navrhuje pravidlo Double Complement Rule, které vyjadřují vzorcem $50\% - v_2 > 2(50\% - v_1)$. V tomto vzorci reprezentuje „v“ procentuální zisk strany nebo kandidáta ve volbách. Pravidlo požaduje, aby v prvním kole zvítězil kandidát jen v případě, že ztráta druhého kandidáta v pořadí na nadpoloviční většinu hlasů je více než dvojnásobná než ztráta vedoucího kandidáta na nadpoloviční většinu hlasů.

Další možností je naopak vytežit z voličova názoru maximum, a to pomocí již zmiňovaných volebních systémů, které využívají preferenční hlasování. Jak už jsem psal výše, jedná se o způsob, jak vyjádřit veškerou voličovu vůli. Díky tomu je také možné voličovu vůli lépe uchopit a soustředit do

volebních výsledků. Výsledky preferenčních systémů jsou proto více centripetální a na zvolených kandidátech je mezi občany širší konsensus. Reilly (2001, s. 18) navíc tvrdí, že systémy jako alternativní hlasování (AV), doplňkové hlasování (SV) a systém jednoho přenosného hlasu (STV) vítěznému kandidátovi umožňují získat absolutní většinu hlasů.

Centripetalismus vidí demokracii jako kontinuální proces řešení konfliktů a opakující se cyklus urovnávání sporů pomocí vyjednávání a vzájemné spolupráce, spíše než vládu prosté většiny (Reilly, 2001, s. 7). Také v případě preferenčních volebních systémů může dojít k situaci, kdy je rozdíl mezi výhrou a prohrou dvou kandidátů několik málo hlasů. Vzhledem k dostředivému efektu preferenčního hlasování ale u těchto dvou kandidátů nemusí být takový rozdíl například v jejich programu čili také výsledek voleb může být pro všechny voliče přijatelnější, než v případě například FPTP či TRS, které preferenci nevyužívají.

Farrell a McAllister (2006, s. 742-743), kteří analyzovali data z 29 zemí z projektu Comparative Study of Electoral Systems, tvrdí, že preferenční volební systémy dokonce zvyšují míru spokojenosti voličů s demokracií jako takovou. „Pomocí vnitrostranického měřítka, které identifikuje hlavní charakteristiky preferenčního systému, naše srovnávací analýza ukázala, že tyto systémy podporují větší pocit spravedlnosti ohledně výsledků voleb mezi občany, což je zase hlavní složkou spokojenosti veřejnosti s demokratickým systémem (Farrell and McAllister, 2006, 742).“

Svérázný příspěvek do diskuse o ideálním volebním systému nicméně vnesl také Blais (et al., 2015). Podle výsledků jeho výzkumu totiž voliči upřednostňují takový volební systém, který dokáže zvolit jejich favorita. Během francouzských prezidentských voleb v roce 2012 autoři výzkumu pozvali participanty, aby během experimentu volili reálné kandidáty podle pravidel TRS, FPTP, AV a schvalovacího hlasování a následně s nimi diskutoval o tom, jaký systém se jim líbil nejvíce. Došli následně v podstatě k nepřekvapivému výsledku, že občané mají nejradši, když získají reprezentanta svých požadavků a tedy, že volby vyhraje jejich kandidát.

Efekty volebních systémů je možné také hodnotit z hlediska teorie sociální volby. Mezi ně patří například Condorcetova efektivita, která vychází z Condorcetova kritéria. Splnění Condorcetova kritéria vyžaduje, aby vítězný kandidát byl schopný ve vzájemných duelech porazit také každého kandidáta zvlášť. Condorcetova efektivita pak znamená procentuální pravděpodobnost, že v určitém množství voleb je vybrán Condorcetův vítěz. S tímto konceptem je spjatý také Condorcetův poražený, tedy kandidát, který ve vzájemném duelu s ostatním kandidátem pokaždé prohraje.

Dalšími kritérii sociální volby je anonymita: rovnost všech voličů v jejich možnostech, jak ovlivnit volební výsledek; neutralita: tedy že záměna různých volebních alternativ nezmění výsledek voleb; konzistence: pokud je stejný kandidát zvolen mezi dvěma skupinami voličů, bude zvolen i pokud obě skupiny spojíme dohromady; odstranění: při odstranění jednoho kandidáta získají ostatní kandidáti stejnou podporu jako v situaci, kdy byl odstraněný kandidát stále ve hře.

Dále pak existují kritéria jako monotónnost: pokud zvítězí jeden z kandidátů a v další volbě se nezmění nic jiného, než že tento kandidát získá ještě větší podporu, tak volby vyhraje znovu; redukce: pokud jsou dva kandidáti a voliči preferují jednoho před druhý, odstraněním druhého kandidáta se výsledek nezmění; upřímnost: v případě, že je pouze jeden volič, vítězem je jeho první preference; Paretovo kritérium: pokud existují dvě varianty a všichni preferují první před druhou, není možné zvolit v rámci volby druhou variantu (Chytilík, 2009, s. 64-65).

1.1 Dvoukolový většinový systém

Dvoukolový většinový systém (TRS) řadí Chytilík et al. (2009, s. 141-142) mezi vícekolové většinové volební systémy. Vícekolové většinové systémy mají velké množství modifikací podle toho, kdo postupuje do druhého kola, kolik kol je možné uspořádat nebo podle podmínek na vítězství v prvním kole. V evropském prostředí je známá podmínka dosažení nadpoloviční většiny hlasů, například v Sierra Leone je však pro vítězství potřeba získat přes 55 % hlasů, kostarický prezident se zase může ujmout úřadu, pokud v prvním kole obdrží 40 % hlasů. V Nicaragui zvítězí kandidát již prvním kole, když získá buď 40 % hlasů, nebo pouze 35 % pokud splní podmínku, že druhý v pořadí oproti němu zaostává o 5 %. Pravidlo v Nicaragui se přibližuje pravidlu Double Complement Rule (Shugart a Taagepera, 1994).

Historie využití vícekolových hlasování sahá až do středověku, kdy se mnohokolové volby využívali v rámci římskokatolické církve. Na přelomu 19. a 20. století pak bylo vícekolová hlasování nejčastěji využívána ve volbách v Evropě, vyhnula se pouze britským ostrovům a Skandinávii. Dvoukolové hlasování využívalo například Rakousko-Uhersko v letech 1873 až 1911, Německo mezi roky 1867 a 1918. Ve většině Evropských zemí bylo nahrazeno po první světové válce. Francie ho pak znovu zavedla v roce 1958. Masivnější výskyt dvoukolové procedury pak přinesl rozpad SSSR v 80. letech 20. století a snaha o obnovu stranické soutěže v zemích východního bloku (Chytilík et al., 2009, s. 144-146).

Dvoukolový většinový systém je v současnosti také metodou výběru českého prezidenta. Podle ústavního zákona č. 1/1993 Sb. článku 56 je prezidentem české republiky zvolen kandidát, který obdržel nadpoloviční většinu hlasů oprávněných voličů. Pokud vítěze nevygeneruje první kolo, koná se po čtrnácti dnech kolo druhé, do něj postupují dva nejúspěšnější kandidáti z prvního kola. Při rovnosti hlasů postupují do druhého kola volby všichni kandidáti, kteří v prvním kole volby získali nejvyšší počet platných hlasů oprávněných voličů, a nejsou-li takoví kandidáti alespoň dva, postupují i kandidáti, kteří obdrželi druhý nejvyšší počet platných hlasů oprávněných voličů.

Ve druhém kole zvítězí kandidát, který obdržel nejvyšší počet hlasů. Pokud je však takových kandidátů více, prezident zvolen není a do deseti dnů je vyhlášena nová volba prezidenta. Mandát českého prezidenta je pětiletý, nikdo nemůže být zvolen víc než dvakrát za sebou. Kandidovat může ten, koho podpořilo v petici padesát tisíc českých občanů nebo alespoň dvacet poslanců či nejméně deset senátorů.

Dvoukolový většinový systém je v Česku využíván také pro volby do horní komory Parlamentu. Senátoři jsou vybíráni v jednaosmdesáti jednomandátových obvodech. Každé dva roky je volena třetina členů Senátu. Volební systém je v podstatě stejný jako u volby prezidenta. Vítěz musí získat více než 50 % v prvním kole voleb. Pokud taková skutečnost nenastane, postupují do druhého kola dva nejúspěšnější kandidáti z kola prvního. Vítězem druhého kola je ten, kdo získá více hlasů.

Také ve Francii je využíván dvoukolový většinový systém v prezidentských volbách a pro volby poslanců Národního shromáždění. Vzájemně se ale trochu liší. Zatímco v prezidentských volbách do druhého kola postupují dva nejúspěšnější kandidáti, ve volbách do Národního shromáždění je pro postup do druhého kola nutný zisk alespoň 12,5 % hlasů (Blais a Loewen, 2009, s. 345). Do druhého kola se tak můžou dostat více než dva kandidáti, což způsobuje, že zisk nadpoloviční většiny hlasů není zaručen.

Dvoukolový většinový systém je nejčastěji užívanou procedurou pro výběr prezidenta na světě (Reynolds, Reilly a Ellis, 2005, s. 52). Prezident je vybírán TRS například také v Rakousku, Bulharsku,

Chile, Kolumbii, Ekvádoru, Finsku, Madagaskaru, Mali, Mosambiku, Polsku, Rusku a na Ukrajině. Ve volbách poslanců zákonodárných sborů, vyjma České republiky a Francie, zase tak častý není (Farrell, 2011, s. 45).

Merrill (1984) přisuzuje TRS, že splňuje z hlediska teorie sociální volby kritérium anonymity, neutrality, redukce, upřímnosti, Condorcetova poraženého a Paretovo kritérium. Nesplňuje podle něj zase kritérium Condorcetova vítěze, monotónnosti, konzistentnosti a odstranění. Jak už jsem zmínil výše, Duverger (2016, s. 242-243) ve svých zákonech uvádí, že dvoukolový systém podporuje systém více než dvou, závislých, pružných a relativně stabilních stran, které zklidňují politiku.

Mezi prvním a druhým kolem většinou nastává týdenní nebo čtrnáctidenní interval, během něhož vrcholí kampaň postoupivších kandidátů a voliči mají čas na základě výsledků prvního kola přehodnotit svou volbu. Sartori (2001, s. 24) to považuje za důležitou charakteristiku a TRS označuje za ohromně pružný systém, který umožňuje jak většinové, tak poměrné mechanismy. Reynolds, Reilly a Ellis (2005, s. 52) proto o TRS hovoří ne jako o jedné volbě, ale jako dvou volbách, které následují po sobě.

Sartori (2001, s. 24) na příkladu Francie dokládá, že dvoukolový systém napomáhá redukovat fragmentovaný stranický systém a vytvářet bipartismus. Opakování volby v druhém kole podle něj navíc umožňuje v prvním kole svobodně vyjádřit první preferenci a ve druhém kole druhou nebo třetí (Sartori, 2001, s. 76). Voliči tak mají druhou šanci. Reynolds, Reilly a Ellis (2005, s. 53) proto tvrdí, že TRS sdílí některé znaky s preferenčními volebními systémy, jako je třeba AV. Faktor druhého kola proto může předcházet tříštění hlasů mezi dva podobné kandidáty.

Podle Sartoriho (2011, s. 77-80) TRS trestá ideologickou politiku a odměňuje politiku pragmatickou, která umožňuje politikům mezi prvním a druhým kolem vyjednávat o vzájemné podpoře a přizpůsobit se změněným podmínkám. Dalším efektem pak je, že dvoukolový systém penalizuje antisystémové strany. Extremističtí kandidáti s extremistickými názory totiž vzhledem ke své povaze nemají takové šance na vyjednání podpory ostatních politiků a tím na získání širší voličské podpory. Ve druhém kole totiž voliči, jejichž kandidát nepostoupil do druhého kola, svůj hlas na kandidáty sice méně preferované, ale stále přijatelné.

Blais a Loewen (2009, s. 357-358), kteří se také zabývají efektem TRS ve francouzském prostředí, tvrdí, že dvoukolová volba silně zvýhodňuje velké strany oproti malým, což může vést k vytvoření volebních aliancí. Ve vztahu k voličům pak uvádí, že hlasující nutí stejně jako FPTP ke strategickému hlasování. Jak vnímají TRS sami voliči může dokládat všeobecně přijímaném rčení, že v prvním kole lidé hlasují srdce a ve druhém rozumem.

Birchová (2003, s. 339-340) upozorňuje, že v nerozvinutých demokraciích může TRS brzdit právě demokratický rozvoj politického systému a zvyšuje schopnost držitelů moci manipulovat s volebním procesem v jejich prospěch. Druhé kolo, do kterého se dostanou představitelé dvou antagonistických skupin obyvatel, může eskalovat vzájemné spory. Má proto tuto metodu za destabilizující a zpochybňuje její schopnost generovat absolutní většiny. Místo TRS spíše doporučuje rozvíjejícím se demokraciím přijetí AV.

Nutno však poznamenat, že Birchová ve své analýze zkoumá rozvojové státy jako Mali, Čad, Haiti nebo Irán, ve kterých je násilí poměrně běžným jevem. Sama přiznává, že ve fungujících demokraciích jako je například Francie, může systém fungovat bez větších potíží. Fakt, že proti sobě ve druhém kole stojí dva kandidáti, kteří se proti sobě musí často ostře vymezovat, aby získali potřebnou nadpoloviční většinu, ale

může do určité míry rozdělovat i rozvinuté společnosti.

Rovný (2018) například tvrdí, že volby prezidenta České republiky v roce 2018 vykryštalizovaly dva již dříve se částečně formující bloky, a to jak mezi voliči, tak mezi politiky. Jako příčinu polarizace sice nezmiňuje volební systém. půdorys jím popisovaných dvou antagonistických skupin nicméně tvoří podporovatelé dvou prezidentských kandidátů postoupivších do druhého kola. První skupinou jsou voliči prezidenta Miloše Zemana, kteří jsou spíše méně vzdělání, chudší, sekulární a žijící na venkově – ty reprezentují politické strany ANO, KSČM a SPD. Druhou skupinou jsou velmi rozmanití voliči Jiřího Drahoše, kteří zároveň patří mezi podporovatele konzervativní ODS, TOP09 a křesťanské KDU-ČSL ale i liberálních STAN a Pirátů. Sociálnědemokratická ČSSD a její voliči pak stojí mezi těmito bloky.

Praktická nevýhodnost druhého kola spočívá v nárocích na státní administrativu uspořádat dvoje volby v relativně krátkém sledu po sobě. Zvyšuje se tím finanční nákladnost i tlak na členy volebních komisí. Jistou zátěž druhé kolo představuje i pro samotné voliče, což je někdy znatelné v prudkém poklesu volební účasti mezi prvním a druhým hlasováním (Reynolds, Reilly a Ellis, 2005, s. 53).

1.2 Systém prvního v cíli

Systém prvního v cíli (FPTP), který je označovaný také jako systém relativní většiny. Je rozšířen především v Británii a zemích Commonwealthu a dá se tak s nadsázkou označit za dědictví Britského impéria. Definiujícími parametry systému jsou jednokolová volba jednoho kandidáta v jednomandátovém obvodu, kdy vyhraje kandidát s největším počtem hlasů. U FPTP navíc neexistují žádné další alternativní varianty.

Volební systém je v porovnání s ostatními, co se týče požadavků na voliče značně jednoduchý. Hlasující vhodí do hlasovací urny lístek s jedním jménem. Snadné je pak sčítání, třeba v porovnání s AV i pro volební komisi. To činí z FPTP vhodný systém pro země s nízkou gramotností. Ještě v roce 2004 jej využívalo 47 zemí, jejichž populace tvořila 43,50 % světového obyvatelstva. Volí se jím ve volbách do dolní komory ve Velké Británii, USA, Kanadě, Indii a na Novém Zélandu. Využíván je také v asijských státech jako je Malajsie a Bangladěš nebo bývalých britských koloniích v Africe, Karibiku a jižním Pacifiku (Chytilík et al., 2011-113).

K volbě prezidenta je FPTP využíván v USA, do výsledků voleb ale značně vstupuje přepočtení hlasů v jednotlivých státech na volitele, který může způsobit disproporční výsledky, jak popisují výše. Čistý většinový jednokolový systém k volbě hlavy státu však například využívá Jižní Korea. Poslední prezidentské volby se tam konaly v roce 2022. Zvítězil v nich zástupce opoziční People Power Party Yoon Suk-yeol, který obdržel 48,50 % hlasů. Na druhém místě skončil kandidát Democratic Party of Korea Lee Jae-myung s 47,83 %. Voleb se účastnilo ještě několik dalších kandidátů dalších politických stran, které však získali jen zanedbatelné množství hlasů. Rozdíl mezi prvním a druhým místem bylo nicméně necelý jeden procentní bod, 247 077 hlasů. Jednalo se o nejmenší rozdíl v historii demokratické Jižní Koreje (Al-Fadhat, Choi, 2023, s. 1-2).

Tento příklad dokládá jednu z nevýhod tohoto volebního systému, která vyplývá ze samostatné logiky jeho fungování. Vítězem voleb se totiž v FPTP může stát kandidát, který získá pouze relativní většinu hlasů. Není vůbec nutné získat nadpoloviční, absolutní většinu. Tato vlastnost může nabývat až extrémní

podoby. V britských volbách v roce 1992 získal poslanecký mandát například Russell Johnston, který obdržel jen 26 % hlasů. Na získání 100 % křesel v jednom obvodu tak stačilo mít jen lehce přes čtvrtinu hlasů (Farrell, 2011, s. 16-18).

Z hlediska teorie sociální volby se o vlastnostech FPTP vede již dlouhou dobu živá diskuse. Sporné je, zda u jednokolové většinové volby převažují výhody díky splnění podmínek neutrality, anonymity a monotónnosti zároveň, oproti nevýhodám plynoucích z toho, že systém umožňuje zvítězit Condorcetovu poraženému. Jeho efektivita pro zvolení Condorcetova vítěze je také velmi nízká (Chytilík et al., 113-114).

Sartori (2001, s. 59-60) stejně jako Duverger (2016, s. 242-243) přisuzují FPTP, že má tendenci formovat systém dvou stran, které vzájemně alternují ve vládní a opoziční roli. Sartori však dodává, že je proto nutná systémová strukturace a voličský rozptyl. Pokud jsou však voliči více než dvou stran soustředění v konkrétních obvodech, pak podle něj bipartismus nastat nemusí. Postupný rozpad dualismu Labour Party a Conservative Party vstupem Liberálních demokratů či Skotské národní strany do britského parlamentu takovou možnost ukazuje i v praxi (Blau, 2004).

FPTP však jistě zvýhodňuje velké strany či silnější kandidáty na úkor těch slabších. Progressivní konservativci v Kanadě ve volbách v roce 1993 například dostali 16 % hlasů, ale získali jen 0,7 % křesel. Má se za to, že stejným způsobem znevýhodňuje také menšiny či ženy. FPTP ale stejně tak může eliminovat i extremistické názory na okrajích politického spektra.

Velké strany naopak může motivovat k tomu, aby byly více otevřené, aby zaujaly i voliče například etnických menšin. Příkladem může být malajská strana Barisan Nasional, která působí spíše jako zastřešující organizace či hnutí pro kandidáty malajského, čínského nebo indického původu. Tím může docházet k oslabení stranické ideologie.

Jednokolová většinová volba také může vytvářet užší propojení mezi zvoleným reprezentantem a voliči v jeho obvodu. Vytváří totiž zákonodárné sbory z reprezentantů různých zeměpisných oblastí, které zahrnují volební obvody. Vítězové voleb tak zastupují spíše vymezené oblasti měst, obcí nebo regionů, a nikoliv primárně politické strany. Podle některých autorů je tato „geografická odpovědnost“ politiků důležitá především v agrárních oblastech a v rozvojových zemích.

Vzhledem k tomu, že FPTP umožňuje voličům vybírat spíše mezi lidmi než jen mezi stranami, mohou hlasující posoudit výkony právě kandidujících jednotlivců. Příležitost k vítězství tak může mít i nestranný, nezávislý kandidát, což je může být důležité zvláště u rozvíjejících se volebních systémů, kde se například politika točí více na půdorysu rodinných, klanových nebo příbuzenských vazeb a není založena na silných stranicko-politických organizacích (Reynolds, Reilly a Ellis, 2005, s. 36-38).

1.3 Alternativní hlasování

Alternativní hlasování (AV) bylo doložitelně poprvé použito jako volební systém v roce 1871 při volbě nejoblíbenějšího spisovatele mezi žáky profesora architektury Wiliama Roberta Wareho na Massachusetts Institute of Technology. Ware se při výběru hlasovací metody přitom inspiroval systémem jednoho přenosného hlasu, který vytvořil britský advokát Thomas Hare. Ware totiž chtěl ukázat, že systém jednoho přenosného hlasu lze použít i v jednomandátovém obvodu.

Metoda Alternativního hlasování pak začala být brána v potaz jako relevantní a potenciálně nejlepší

volební systém výběru zastupitelů v Australských koloniích na konci devatenáctého století. AV bylo nakonec zavedeno v Austrálii v roce 1918, ale již ne jako ideální systém, ale spíše pod tlakem volebního inženýrství jedné politické síly vůči druhé. V Austrálii a v oblasti Pacifiku je AV hojně využíván dodnes (Chytilík, 2009, 125-127).

AV voliče vyzývá k seřazení kandidátů podle preferencí, první nejoblíbenější kandidát je označen číslem 1, druhý v pořadí oblíbenosti je označen číslem 2, třetí číslem 3 a tak dále. Tím dá volič najevo, v jakém pořadí by kandidáty volil. Poté se spočítají první preference všech kandidátů a seřadí se podle počtu získaných hlasů. Pokud žádný z kandidátů nezíská více než padesát procent hlasů, vyřadí se z volby nejslabší kandidát s nejméně prvními preferencemi a hlasy vyřazeného kandidáta jsou přepočteny podle druhých preferencí, které udělili voliči. V případě, že ani po přepočtu hlasů vyřazeného kandidáta nezískal nikdo absolutní většinu, vyřadí další aktuálně nejslabší kandidát a jemu udělené hlasy se znovu přerozdělí podle následných preferencí.

Nejslabší kandidáti jsou vyřazováni tak dlouho, dokud nejsilnější kandidát nedosáhne 50 % hlasů nebo jiné požadované kvorum nebo ve volbě nezůstanou dva poslední nevyřazení kandidáti. Vítězem je pak ten, kdo získal nejvíce hlasů (Chytilík, 2009, s.127-129).

Tabulka č. 1: Ukázka fungování Alternativního hlasování

Kandidát	1. preference	1. přepočet	2. přepočet	3. přepočet	4. přepočet
Worth (Lib.)	38530	38702	39045	40143	41 405 (48,7 %)
Ellis (ALP)	35666	35872	36366	36743	43 671 (51,3 %)
Bugden (Green)	6794	7159	7719	8190 - vyřazen	X
Robins (FFP)	1753	1849	1946 - vyřazen	X	X
Pascoe (AD)	1355	1494 - vyřazen	X	X	X
Barlow (Ind.)	978 - vyřazen	X	X	X	X

Zdroj: Chytilík et al., 2009, s. 128

Chytilík zmiňuje tři alternativy alternativního hlasování. Povinné alternativní hlasování, kdy volič musí označit preferencemi všechny kandidáty na kandidátní listině. Nepovinné alternativní hlasování, kdy má volič svobodu v udělování preferencí, může je tedy udělovat všem kandidátům, jen některým anebo volit jen jednoho kandidáta. Třetí variantou je omezené alternativní hlasování, kdy má volič povinnost udělit aspoň minimální počet preferencí, aby byl jeho volební lístek platný. Na rozdíl od povinného alternativního hlasování může při nepovinném a omezeném alternativním hlasování nastat situace, kdy vítězný kandidát neobdrží více než padesát procent hlasů.

Jak jsem již zmínil, AV se volí zejména v oblasti Pacifiku. V Austrálii se jím volí do Sněmovny reprezentantů. Mnoho australských států ho využívá k volbě do dolních komor místních parlamentů. Stejná volební metoda je využívána pro volby v Nauru, Papui Nové Guinei a na Fidži. AV se však neomezuje jen na tento prostor. Využívá se v některých částech Kanady, k volbě prezidenta Srí Lanky a v Evropě se pomocí něj volí Irský prezident (Farrell, 2011, s. 51).

Irský prezident je volen jednomandátovým obvodem, který tvoří celý stát. Kandidovat nemůže každý. Kandidaturu získá ten uchazeč, který obdrží nominaci nejméně dvaceti členů parlamentu nebo čtyř hrabství či velkých měst. Volič může na hlasovacím lístku seřadit kandidáty podle svých preferencí. Nezíská-li jeden kandidát většinu prvních preferencí, pokračuje sčítání postupným vyřazováním kandidátů na nejnižších místech podle dalších preferencí vyznačených na hlasovacích lístcích (Gallagher ed., 2004, s. 110).

V roce 2011 prezidentské volby v Irsku vyhrál kandidát Labour Party Michael D. Higgins. Higgins v podle součtu prvních preferencí získal 701 101 hlasů a tedy 39,6 procent. Druhý nejúspěšnější uchazeč Seán Gallagher, který kandidoval jako nezávislý získal 28,5 procent. Po eliminaci nejslabších kandidátů a přepočtu hlasů získal Higgins 1 007 104 hlasů, což tvořilo 56,8 procent a Gallagher 628 114 a tedy 35,5 procent (Elections Ireland, 2011). V roce 2018 Higgins ovládl volby již na základě prvních preferencí, kdy získal 822 566 hlasů, což znamenalo 55,8 procent. Byl zvolen tak zvolen ihned a další preference nebylo nutné přepočítávat (Duggan, 2019, s. 311-312).

Reilly (2004, s. 260-265) pozitivně hodnotí AV kvůli několika jeho vlastnostem. Mám podle něj zásadní výhodu oproti třeba FPTP v produkování vítězů, kteří získají absolutní většinu. Z podstaty může nadpoloviční většinu hlasů udělit vítězi pouze varianta povinného AV, ostatní alternativy takový výsledek přinést nutně nemusí. AV podle Reillyho díky udělení preferencí také agreguje společné zájmy různých voličů. Předchází také štěpení hlasů, kdy jeden kandidát může připravit o hlasy potřebné k vítězství druhého kandidáta, který mu je třeba názorově blízký.

Reilly takto kladně hodnotí, že AV od voličů získává více informací než ostatní volební systémy. „V rámci preferenčního hlasování mají voliči vybrat nejen svého favorita, ale také toho, kdo by byl jejich druhou volbou, pokud by jejich favorit prohrál, kdo by byl jejich třetí volbou, pokud by nevyhrál ani jeden z prvních dvou kandidátů, a podobně (Reilly, 2004, s. 262).“

Protože nejúspěšnější strany v takovém systému jsou ty, které získávají střední proud preferencí mediánového voliče, měl by AV teoreticky podporovat strany k centristické politice. Velké strany, aby byly ještě větší, totiž budou usilovat svou kampaní a programem o následní preference voličů menších stran. Malé strany reprezentující například menšiny pak mají možnost nasměrováním svých voličů (jejich dalších preferencí), ovlivňovat politiku větších stran. Místo politických stran si do stejných úvah můžeme dosadit kandidující osobnost a velkou či malou podporou voličů.

Posledním Reillyho argumentem ve prospěch AV je, že tato metoda podle něj vede k umírněné politice zúčastněné aktéry. Potřeba uzavírat dohody o vzájemné podpoře v udělení preferencí v tomto systému podle něj může vytvářet mezi soupeřícími stranami nebo kandidáty „arény k vyjednávání“, které dávají prostor k prozkoumání dalších potenciálně shodných témat v různých oblastech.

Johnová, Smith a Zack (2018, s. 99-101) srovnáním obecních voleb ve městech USA v oblasti Kalifornského zálivu, které přijali jako volební systém AV, s obdobnými městy v téže oblasti, které AV nevyužívají, dochází k závěru, že AV má pozitivní efekt na reprezentaci žen a rasových menšin. Studie tvrdí, že se zavedením AV byl spojený nárůst počtu kandidátů menšinového původu o devět procentních bodů. Předpokládaná pravděpodobnost, že úřad získá žena, podle ní vzrostla o 0,16. Předpokládaná pravděpodobnost, že volby vyhraje žena menšinového původu pak vzrostla o 0,14. Nejedná se sice o dramatický nárůst, ale výsledky přesto potvrzují předchozí teorii.

Nevýhodou je však složitost vyplnění hlasovacího lístku. Pokud volební systém v případě povinného alternativního hlasování vyžaduje po voličích vyjádření kompletních preferencí u všech kandidátů, může to sice dokonale vyřešit problém propadlých hlasů, veškeré hlasy jsou započítány, zároveň ale takový požadavek může vést k velkému počtu neplatných hlasů. Seřadit větší počet kandidátů dle preferencí není zkrátka nic snadného. Alternativní hlasování tak po voličích vyžaduje jistou míru čtenářské a matematické gramotnosti (Reynolds, Reilly a Ellis, 2005, s. 49).

1.4 Bordovo hlasování

Jedním z prvních, kdo popisoval Bordovo hlasování byl Nicholas z Cusy v roce 1435, když vysvětloval volbu císaře Svaté říše římské. Nicholas ve své práci píše, že volitelé přiřadili ke každému kandidátovi číselné hodnocení od jedna po číslo určující maximální počet kandidátů. Pokud bylo kandidátů deset, volitel dal svému největšímu favoritovi číslo deset a nejmenšímu číslo jedna. Zvolen byl ten, kdo získal nejvíce bodů. Nicholas tehdy hodnotil, že lepší systém není možné nalézt (Emerson, 2013, s. 354).

Nejvíce však tento způsob volby, tedy seřazení všech kandidátů a vyjevení kompletních a tranzitivních preferencí, proslavil francouzský matematik Jean Charles de Borda. Ten původně doporučoval, aby bodová vzdálenost mezi jednotlivými preferencemi byla konstantní. Existují ale i modifikace, kdy jsou rozestupy mezi jednotlivými příčkami nanejvýš velké. Bordovo hlasování lze teoreticky využít i v případě vícemandátových obvodů, a proto ho lze řadit mezi semiproporční systémy (Chytilík, 2009, s. 167-170).

Bordovo hlasování využívá například ve volbách do dolní komory ministrát Nauru. Parlament Kiribati využívá tento volební systém k výběru kandidátů pro prezidentské volby, v nichž se následně volí všelidovým hlasováním. Většinový výsledek pak má volba zástupců italské a maďarské menšiny do slovinského parlamentu v jednomandátových obvodech (Chytilík, 2009, 167-170).

Reilly (2002, s. 355) uvádí, že ačkoliv se politická teorie a srovnávací studie ostrovním státům v Pacifiku kvůli jejich malé populaci vyhýbají, má tato oblast pozoruhodné úspěchy v otázce kontinuity demokratického vládnutí. Volby do osmnáctičlenného parlamentu Nauru se odehrávají v sedmi obvodech se dvěma mandáty a v jednom obvodě, ve kterém se rozdělují čtyři mandáty. První preferencí volič udělí jeden bod, druhou jednu polovinu bodu, třetí jednu třetinu bodu a tak dále, preferenci n vždy připadne hodnota bodu $1/n$. Takový způsob udělování bodů posiluje většinový efekt volebního systému. Vítězí pak počet kandidátů určený velikostí obvodu s nejvíce získanými body. V případě, že mají dva či více kandidátů stejný počet bodů, určí vítěze los (Reilly, 2002, s. 364-366).

Kiribatský parlament využívá naopak klasickou verzi Bordova hlasování k výběru prezidentských kandidátů. Vždy, když se objeví více než tři potenciální kandidáti, což se stává téměř vždy, poslanci musí pomocí Bordova hlasování vybrat čtyři z nich. Každý poslanec může udělit čtyři preference – první má hodnotu čtyř bodů, druhá tří, třetí dvou a čtvrtá jednoho. Do všelidového hlasování dle pravidel FPTP jsou pak posláni čtyři kandidáti, kteří dostali od poslanců nejvíce bodů (Reilly, 2002, s. 367-368).

Bordovo hlasování oceňuje například Merrill (1984, s. 45-47), který hodnotil volební systémy na základě kritérií: Condorcetova efektivita, užitečnost pro společnost, tendence k podpoře manipulování voliči. Ve všech těchto kategoriích se tento volební systém umístil na prvních třech příčkách. Efektivita se přitom podle něj u prvních dvou kritérií zvyšuje, pokud kandiduje větší množství osobností.

Dalším podporovatelem Bordovy metody je Dummett (1998, s. 290-291), podle kterého se jedná i přes některé výhrady o jeden z nejlepších systémů k dosažení nejpravděpodobněji správného rozhodnutí v případě, že je cílem sladit různé názory. Vhodná je metoda podle Dummetta v případech voleb, jejichž úkolem je vybrat jednoho kandidáta mezi několika dalšími. Například pokud jde o volbu jednoho postu jako v prezidentských volbách nebo o volbu v jednomandátových obvodech či pokud jde o výběr jednoho způsobu řešení nějakého problému mezi několika dalšími.

Dummett (1998, s. 291) se také domnívá, že tento volební systém eliminuje šance kandidátů, kteří

mají tendence elektorát rozdělovat. Také Chytilík (2009, s. 168) tvrdí, že se Bordova hlasování z hlediska povahy zvolených kandidátů přibližuje ke schvalování či negativnímu hlasování, protože má tendenci podporovat umírněné nebo nejméně nepopulární kandidáty. U Bordova hlasování je tedy silný předpoklad, že vítězný kandidát bude uplatňovat dostředivou politiku a bude více konsensuální.

Přesto Merrill (1984, s.45) upozorňuje, že Bordova metoda je vážně ohrožena účinky strategického (neupřímného) hlasování. Strategické hlasování podle něj může dokonce zvrátit výsledek voleb ve prospěch strany s větším počtem podporovatelů ochotných hlasovat strategicky. Volební soutěž se pak podle něj může změnit z podpory pro jednoho kandidáta v přesvědčování podporovatelů strany, aby volili strategicky.

Také Dummett (1998, s. 291) přiznává, že slabinou Bordova hlasování je manipulace s kandidáty nebo volenými variantami. Naráží tím na Arrowův teorém a intranzitivu většinových preferencí, a tedy že každý hlasovací postup je v zásadě zranitelný vůči manipulaci s agendou. Dummett tento problém shrnuje tak, že je-li vítězná možnost součástí řetězce většinových preferencí, nutně existuje jiná možnost, která by zvítězila, pokud by nebyla navržena žádná ze zbývajících možností.

„Je známo, že v případě Bordovy metody mohou příznivci kandidáta nebo možnosti B, zvýšit šance B tím, že na hlasovací lístek zařadí velmi podobnou variantu C. Takové opatření bude nejlépe fungovat, pokud je C dostatečně podobné B, takže preference každého voliče mezi C a jakýmkoliv třetím kandidátem nebo možností D bude stejná jako jeho preference mezi B a D; když však bude mít C zjevnou drobnou nevýhodu oproti B a žádnou kompenzační výhodu, tak každý volič dá přednost B před C. C pak bude na hlasovacím lístku každého voliče označeno hned pod B. Počet hlasů udělených Bordovou metodou pro B se pak zvýší o počet voličů; ale tam, kde bylo A hlavním soupeřem B, se počet hlasů udělených Bordovou metodou pro A zvýší pouze o počet voličů, kteří dávají přednost A před B (Dummett, 1998, s. 291-292).“

Řešením tohoto problému by teoreticky mohlo být omezení počtu kandidátů, popřípadě limitace počtu kandidátů, které může nominovat jedna politická strana. Takové opatření by ale bylo jistě diskutabilní vzhledem k jeho možnému nedemokratickému charakteru; některým kandidátům by zkrátka nebylo tímto způsobem umožněno zapojit se do soutěže a usilovat o zvolení.

1.5 Doplnkové hlasování

Doplňkové hlasování (SV) patří mezi většinové techniky, ač se nejedná o zcela běžný fenomén. Kombinuje FPTP, AV a TRS. Funguje tak, že volič obvykle může udělit kromě první preference ještě nejméně jednu další preferenci – ta se označuje jako doplňková. Množství následných preferencí se však může u konkrétních příkladů lišit.

V případě, že žádný z kandidátů nezíská po sečtení prvních preferencí, v pomyslném prvním kole, nadpoloviční většinu, dojde na druhé instantní kolo. Do druhého kola postupují dva nejsilnější kandidáti z prvního kola a ostatní jsou vyřazeni. Následně se přepočtou doplňkové preference od vyřazených kandidátů.

Podmínkou ale je, že doplňková preference označuje jednoho ze dvou kandidátů, kteří se dostali do druhého kola. Pokud následné preference označují oba kandidáty v druhém kole, hlas se přidělí tomu, který má vyšší preferenci. Pokud naopak volič v následné preferenci neoznačil ani jednoho z kandidátů, kteří se do druhého kola dostali, jeho hlas propadá. Vítězem se pak stává ten z dvojice kandidátů instantního druhého

kola, který získal nejvíce hlasů (Chytilík, 2009, s. 158-159). Ve druhém kole tedy vítěz nutně nemusí získat nadpoloviční většinu, v některých případech to ani není technicky možné.

Ačkoliv SV může připomínat AV, kandidáti se nevyřazují postupně ale naráz. V AV navíc volič většinou musí označit preference u všech kandidátů. Podobnost s TRS zase kazí fakt, že voliči během hlasování nevědí, kdo by se teoreticky mohl dostat do druhého kola, což jejich zvažování výběru také ovlivňuje. S FPTP se metoda shoduje jen v případě zisku nadpoloviční většiny po sečtené prvních preferencí (Kolk, 2008, s. 418).

Pod názvem kontingentní hlasování (kontingent vote) bylo SV využito mezi lety 1892 a 1942 v australském Queenslandu, než bylo nahrazeno standardním FPTP. Voliči mohli tehdy označit tolik následných preferencí, kolik chtěli. V letech 1915 až 1931 si vybrali SV demokraté v primárních v americkém státě Alabama, udělit mohli dva hlasy. Také SV bylo následně nahrazeno a to TRS. Od roku 1982 se volí pomocí této metody prezident Srí Lanky, voliči mohou seřadit podle oblíbenosti tři kandidáty (Kolk, 2008, s. 417-418).

Od roku 2000 se tímto způsobem volí také starosta Londýna a starostové dalších anglických municipalit. V Londýně mohou oprávnění voliči udělit pouze dvě preference. Zavedení SV pro volbu starostů má kořeny v pracovní skupině, kterou ustanovila na začátku devadesátých let minulého století Labour party. Labour party původně chtěla tuto metodu využít při volbě poslanců dolní sněmovny britského parlamentu. Mezi zvažovanými variantami bylo také AV, nicméně k žádné změně nakonec nedošlo.

V roce 2000 zvítězil ve volbách Ken Livingstone jako nezávislý kandidát. Livingstone získal nejvíce hlasů již v prvním přepočtu – 39 %. Druhý v pořadí Steven J. Norris obdržel 27,1 % hlasů z prvních preferencí. Po vyřazení ostatních kandidátů a přepočtu hlasů byly výsledky následující: Ken Livingstone 57,9 % a Steven J. Norris 42,1 %. (Kolk, Rallings a Trasher, 2006, s. 93-96).

Zatím poslední volby se v Londýně konaly v roce 2021. Vítězství tehdy dosáhl labourista Sadiq Khan. Také Khan zvítězil již v prvním přepočtu – 40 %. Na druhém místě podle prvních preferencí skončil konzervativce Shaun Bailey s 35,3 % hlasů. Po závěrečném přepočítání doplňkových preferencí získal Khan 55,2 % hlasů a Shaun 44,8 % (Travers, 2021, s. 490-491).

Od roku 2007 jsou metodou SV přímo voleni také starostové v Norsku. Způsob volby je stejný jako v Anglii. Zatímco však změna volebního systému v Anglii byla spjata s hlubší restrukturalizací lokální vlády, v Norsku byl volební systém jen jednou změnou v rámci fungujícího institucionálního nastavení (Christensen a Aars, 2010, s. 825-826).

SV nesplňuje podmínku Condorcetova kritéria a na škále Condorcetovy efektivity se pohybuje mezi FPTP a TRS. V případě, že může volič udělit preference všem kandidátům, je Condorcetova efektivita stejná jako u TRS. Pokud je ale množství kandidátů velké a voliči mohou dát pouze dvě preference, Condorcetova efektivita se přiblíží k FPTP. SV ale může vybrat jako vítěze Condorcetova poraženého, tedy kandidáta, který by v osobním duelu prohrál s jakýmkoliv protivníkem.

Vhledem k vlastnosti SV, že od vyřazeného kandidáta jsou přepočítány hlasy prvním dvou kandidátům, není dodrženo kritérium monotónnosti, stejně jako kritérium konzistentnosti. Kritérium konzistentnosti znamená, že pokud se elektorát rozdělí do několika podskupin, tak by vítězný kandidát měl uspět i v těchto podskupinách. V Charakteristikách jako je Condorcetovo kritérium, monotónnost a konzistentnost jsou efekty SV v mnoha ohledech obdobné efektům TRS a AV (Kolk, 2008, s. 418-419).

„Ačkoliv se systém zdá být jednodušší než AV, nutí voliče, aby byl informován o relativní podpoře kandidátů a nutí některé voliče hlasovat strategicky, jinak by jejich druhá preference nebyla brána v potaz. To může být obtížné, pokud je počet kandidátů velký (Kolk, 2008, s. 422).“

Příkladem takové situace jsou volby starosty v anglickém městě Torbay v roce 2005, kdy se o post ucházelo čtrnáct osobností. Do druhého kola pak postoupil kandidát konzervativců s 21,9 % hlasů a liberálních demokratů s 14,8 % hlasů. Při přepočítání následných preferencí se však ukázalo, že jen 20 % voličů udělalo druhou preferenci některému z postoupivších kandidátů. Vítěz byl pak zvolen pouze podporou 29,4 % hlasů (Chytilek et al., 2009, s. 161). Takový výsledek rozhodně neodpovídá očekávání, že SV bude produkovat vítěze se silnou většinou.

Disfunkce systému se také objevují, pokud voliči nevyužívají potenciál SV naplno a neudělují kandidátům doplňkové preference. Kolk, Rallings a Trasher (2006, s. 420-423) na základě analýzy chování voličů v anglických komunálních volbách dochází k výsledku, že necelá třetina voličů nevyužívá následné preference. To znamená, že dosažení nadpoloviční většiny je pro kandidáty o to komplikovanější, což posunuje reálné fungování SV v takových podmínkách blíže k FPTP.

Řešením by mohlo být povinné udělování následných preferencí. Reilly (2001, s. 38-39) ale tvrdí, že i přes podobnost s AV má SV odlišné efekty. Vzhledem k tomu, že SV nutí voliče hádat, jací jsou dva nejsilnější kandidáti, je podle něj logické, že udělit doplňující preference je většinou dobrovolné.

Vzhledem k tomu, že tato metoda určitou měrou umožňuje voličům projevit své preference mezi kandidáty, dává větší šanci menšinám volit ve své první preferenci svého menšinového kandidáta a následně doplňující preferencí ovlivnit, který z většinových kandidátů bude zvolen. Takové nastavení tedy teoreticky může produkovat centripetální kandidáty nebo motivovat politiky k dostředivé politice (Reilly, 2001, s. 38-39). Právě kvůli snaze o zmírnění napětí mezi Sinhálci a Tamily na Srí Lance, které přerostlo v občanskou válku, byly aplikovány volební systémy využívající preferenční hlasování a v případě volby prezidenta konkrétně SV. Reálný vliv preferenčního hlasování byl na Srí Lance je těžké určit, kvůli většinovým výsledkům všech prezidentských voleb. Menšinám ale preferenční hlasování určitě umožňuje podílet se na výběru vítězného kandidáta (Reilly, 2001, s. 115-120).

2 Hypotetické volby

Podle popsané teorie jsou preferenční volební systémy lepší z hlediska výběru vítězného kandidáta, na němž je mezi voliči napříč různými sociálními skupinami větší shoda. Následující část popisuje analýzu, pomocí níž jsem se snažil ověřit, zda je tato teorie platná a zjistit, který z preferenčních volebních systémů je v tomto ohledu nejefektivnější. Analýzu jsem pojal jako hypotetické volby, které vycházejí z dat týkajících se voleb českého prezidenta v letech 2013, 2018 a 2023.

2.1 Formulace výzkumné otázky

Volby jsou označovány jako svátek demokracie. Jejich výsledek však neovlivňuje pouze vůle voličů, ale také to, jak volební mechanismus s vůlí voličů zachází. Většinu, kterou získá vítězný kandidát, si totiž můžeme představit také jako odpověď na formulovanou otázku. Touto otázkou pak je volební systém (Balinski a

Laraki, 2014, s. 103-107). Důležité je proto položit otázku, formulovat volební systém, takovým způsobem, aby odpovědí byl zisk mandátu pro nejhodnějšího kandidáta. Nejvhodnějším kandidátem by pak teoreticky měl být ten kandidát, na kterém napříč elektorátem panuje největší konsenzus.

Nelze se proto ptát voličů pouze na jednoho nejhodnějšího kandidáta, jak je tomu v případě FPTP nebo částečně v TRS, ale vzít v potaz jeho názor nejlépe na všechny kandidáty. Takovou možnost nicméně nabízejí volební systémy, které využívají i následných preferencí, a to AV, SV a Bordovo hlasování. Preferenční volební systémy si jsou navíc schopné lépe poradit s problémem propadlých hlasů.

Takto nastavené volební systémy, dle popsané teorie, také přispívají k centripetální politice. Úspěšnější jsou v nich totiž kandidáti, kteří se snaží spíše oslovovat co nejvíce skupin voličů a získat nejen první, ale také jejich další preference. Podpora kandidátů ve volbách je totiž složitější, než jak se může zdát například z výsledků voleb využívajících FPTP, má totiž více vrstev. Klasické většinové systémy nevyužívající preferencí, zato motivují účastníky volební soutěže k většímu vymezování se vůči jeho protikandidátům, což může následně rozdělovat také společnost.

V praktické části diplomové práce jsem proto zjišťoval, zda jsou takové závěry platné a zda skutečně preferenční volební systémy upřednostňují konsensuální kandidáty před těmi méně konsensuálními. Zároveň mě zajímalo, který ze systémů využívajících následných preferencí je v tomto ohledu nejefektivnější. Pokoušel jsem se proto zodpovědět následnou výzkumnou otázku.

Q: Jaký volební systém vybírá nejefektivněji jako vítěze více konsensuální kandidáty?

Takto formulovaná otázka pracuje se dvěma proměnnými, a to s volebním systémem a s vítězem voleb. Nezávislou proměnnou je v tomto případě volební systém, s nímž budeme manipulovat – cílem bude vyzkoušet několik volebních systémů. Závislou proměnnou je pak vítěz voleb, který by se měl měnit podle využitého volebního systému. Konsensuálnost kandidáta je pak neovlivnitelnou hodnotou, podle níž budu posuzovat odpověď na výzkumnou otázku.

2.2 Metodologie

Metodou, jíž jsem se pokoušel zodpovědět výzkumnou otázku, bylo provedení několika hypotetických voleb. Testoval jsem v nich volební systémy AV, SV, Bordovo hlasování a FPTP, a to v několika variacích. Původním záměrem bylo provést také hypotetické volby dle pravidel TRS, vzhledem k možnostem, které jsem měl k dispozici, ale nebylo možné simulovat druhé kolo. Jako stěžejní analytický nástroj mi posloužil tabulkový procesor Microsoft Excel od společnosti Microsoft.

Základem pro provedení této analýzy – hypotetických voleb - byla data z průzkumu veřejného mínění Centra pro výzkum veřejného mínění Sociologického ústavu AVČR Naše Společnost pořízená v prosinci roku 2012, v prosinci 2017 a v prosinci 2022 a konkrétně odpovědi na otázky zabývající se podporou prezidentských kandidátů (viz 2.4.). Hypotetické volby tak vycházely z údajů pro přímou volbu českého prezidenta v letech 2013, 2018 a 2023. Mezi kandidáty hypotetických voleb jsou skuteční uchazeči o post hlavy státu a jako elektorát posloužili respondenti zmíněných výzkumů.

Vzhledem k faktu, že data nebyla původně sbírána za účelem provedení takové analýzy bylo nutné modifikovat zkoumané volební systémy. Z využitých dat se totiž jevílo jako optimální využít pouze odpovědi respondentů, kteří vyjevili své první čtyři preference. Nebylo tedy možné získat preference ke všem

kandidátům od všech respondentů.

Této skutečnosti bylo nutné přizpůsobit i volební systémy. Při analýze AV, SV a Bordova hlasování jsem proto pracoval s tím, že kandidáti udělovali jen první čtyři preference. Z toho důvodu nebylo možné využít potenciál zkoumaných volebních systémů naplno. Ale i v rámci takto omezených možností jsem zkoumal různé variance. K analýze FPTP pak z povahy systému postačilo pouze využití první preference. Na datech pro volby v letech 2013, 2018 a 2023 jsem simuloval vždy sedm různých hlasování:

FPTP – výpočet prvních preferencí jednotlivých kandidátů

Borda1 – Bordovo hlasování, kdy 1. preference znamenala přidělení 4 bodů, 2. preference 3 bodů, 3. preference 2 bodů a 4. preference 1 bodu.

Borda2 – Bordovo hlasování, kdy 1. preference znamenala přidělení 1 bodu, 2. preference 1/2 bodu, 3. preference 1/3 bodu a 4. preference 1/4 bodu.

AV – Alternativní hlasování využívající k přepočtu hlasů prvních čtyř preferencí voličů

SV1 – Doplnkové hlasování využívající k přepočtu hlasů první a tří následných preferencí

SV2 – Doplnkové hlasování využívající k přepočtu hlasů první a dvou následných preferencí

SV3 – Doplnkové hlasování využívající k přepočtu hlasů první a jedné následné preference

2.3 Prezidentské volby v Česku: Diskuse o zavedení přímé volby

Abych zasadil analýzu do kontextu skutečných voleb prezidenta v České republice, popisuji v této části první tři přímé volby českého prezidenta a diskusi o zavedení přímé volby. Přímá prezidentská volba je totiž v rámci politického systému České republiky poměrně novinkou. Historickou tradicí je v Česku a dřívějším Československu volit prezidenta nepřímo parlamentem. V rámci parlamentní demokracie figuruje institut přímé volby navíc spíše jako nesystémový prvek. V rámci diskuse o způsobu volby hlavy státu proto zaznívaly argumenty jak podporující přímou, tak nepřímou volbu. Diskuse se také vedla o změně prezidentských pravomocí.

Prvním prezidentem samostatné Československé republiky (1918-1938) se v roce 1918 stal Tomáš Garrigue Masaryk. V jeho nepřítomnosti ho zvolilo Revoluční Národní shromáždění při své ustavující schůzi, a to jednomyslně aklamací 221 přítomných poslanců. Vzhledem k výjimečnému postavení „otce vlasti“ byla Masarykovi přisouzena pravomoc stát se prezidentem více než dvakrát po sobě, což bylo v podstatě v rozporu s tehdejší ústavou. V dalších letech již prezidenta vybíraly obě komory Národního shromáždění, Poslanecká sněmovna a Senát, během společné schůze. Pokud kandidát nebyl zvolen v prvních dvou kolech, postoupili do třetího kola dva nejlépeší kandidáti z předchozího kola. Zvolen byl kandidát, který obdržel více hlasů (Balík et al., 2006, s. 62-63).

Během krátkého období druhé republiky (1938-1939), u které je však nutno poznamenat, že spíše opouštěla tradici demokratického Československa, zvolilo 30.11. 1938 prezidentem po abdikaci Edvarda Beneše, ten byl zvolen ještě v roce 1935, Národní shromáždění Emila Hácha. V době totalitního Protektorátu Čechy a Morava (1939-1945), loutkového státu nacistického Německa, pokračoval v prezidentském úřadě Hácha. Jeho kompetence se formálně nijak nezměnily. Reálně ale za všemi rozhodnutími stál Adolfem Hitlerem dosazený říšský protektor. Post exilového prezidenta v Londýně v této době zastával Beneš, který

svou legitimitu odvozoval od anulace své rezignace z roku 1938 (Balík et al., 2006 s. 91, 105 a 115).

Poválečné Československo (1945-1948) lze označit jako pretotalitní a defektivně totalitní režim, v němž byl zachován limitovaný pluralismus. Prezidentem byl znovu Beneš, který své postavení nejprve odvozoval z exilové vlády. Po ustanovení jednokomorového Prozatímního národního shromáždění byl tímto zákonodárným sborem 28.10. 1945 zvolen. Jeho volbu následně poslanci zopakovali 19.6. 1946. Jeho postavení formálně vymezovala ústava z roku 1920, vydával nicméně dekrety, které do značné míry určovaly institucionální uspořádání republiky (Balík et al., 2006, s. 125).

Po převratu v únoru roku 1948 se moci chopili komunisté (1948-1989) a nastolili totalitní režim, který se po roce 1968 postupně s ochaběním „revolučního náboje režimu“ změnil v posttotalitní. Ačkoliv instituce politického systému byly formálně zachovány, reálnou moc držel Ústřední výbor Komunistické strany Československa, který v podstatě řídil Ústřední výbor Komunistické strany Sovětského svazu. Prezidenta volilo Národní shromáždění, nešlo však o demokratický výběr ale spíše o demokracii připomínající fasádu tehdejšího režimu. Kdo bude prezidentem rozhodovalo nejvyšší vedení KSČ. Často se proto funkce prezidenta shodovala s držitelem úřadu generálního tajemníka ÚV KSČ (Balík et al., 2006, s. 135-178).

Sametová revoluce na konci roku 1989 přinesla konec komunistického režimu a návrat k demokratickému vládnutí. Prezidentem ještě Československé socialistické republiky byl 29.12. 1989 zvolen Václav Havel. Zvolen byl na společné schůzi obou komor tehdejšího Federálního shromáždění, které bylo v tu dobu ještě obsazeno komunistickými zákonodárci. Poslanci volili veřejně a jejich volba byla jednomyslná. Havlovo zvolení tak spíše znamenalo aklamaci, která symbolicky i fakticky uzavřela rozhodující fázi ovládnutí institucí končícího komunistického režimu prodemokratickými zástupci (Kopeček, 2010, s. 33-39).

Během krátkého období České a Slovenské federativní republiky (1990-1992) byl Havel zvolen znovu v roce 1990. Ke zvolení musel získat třípětinovou většinu hlasů ve Sněmovně lidu i v české a slovenské části Sněmovny národů. Zvolen tedy musel být oběma komorami Federálního shromáždění (Kopeček, 2010, s. 80). Ve volbách v roce 1990 získal 114 hlasů ve Sněmovně lidu, 25 hlasů bylo proti. V české části Sněmovny národů obdržel Havel 63 hlasů, proti bylo 9 poslanců. Ve slovenské části Sněmovny národů získal Havel 57 hlasů, proti bylo 16. Volby se konaly také v roce 1992. Vzhledem k vzájemným neshodám mezi českými a slovenskými poslanci se ale prezidenta v nepřímých volbách zvolit nepodařilo (Hloušek, 2008, s. 4).

Po vzniku samostatné České republiky (1993 – současnost) se prezident dále volil nepřímo. Prezidenta volily obě komory Parlamentu, a to Poslanecká sněmovna a Senát na společné schůzi. V prvním kole volby bylo možné zvítězit, pokud některý z kandidátů získal v každé z komor nadpoloviční množství všech zákonodárců. Pokud nebyla splněna tato podmínka, tak se konalo druhé kolo, do nějž postoupili dva kandidáti, jeden s nejvíce hlasy poslanců a druhý s nejvíce hlasy senátorů. Při druhém pokusu ke zvolení stačila podpora nadpoloviční většiny přítomných zákonodárců v obou komorách zvlášť. Nevygeneroval-li systém vítěze ani v druhém kole, konalo se za stejných podmínek kolo třetí. Při neúspěchu třetího pokusu se celý proces opakoval (Vodička a Cabada, 2007, s. 266). Tímto způsobem byl zvolen v letech 1993 a 1998 Václav Havel a v letech 2003 a 2008 Václav Klaus.

Veškeré státní demokratické útvary na území dnešní České republiky počínaje založením

Československa v roce 1918 patřily mezi parlamentní systémy. V parlamentarismu, jak už název napovídá dominuje zákonodárny sbor, na němž je závislá vláda. Vláda totiž musí získat podporu parlamentu vyjádřenou vyslovením důvěry. Hlava státu, v českém prostředí prezident, je samostatnou institucí v rámci exekutivy. Stojí mimo výkonnou složku exekutivy, kterou je vláda, a má převážně formální a reprezentativní pravomoci spočívající v potvrzování rozhodnutí, které učinily jiné instituce (Hloušek, Kopeček a Šedo, 2018, s. 82-83).

„Hlava státu má samozřejmě i dnes často pravomoci, které jsou svou podstatou vlastně rezidui dřívějších pravomocí panovníků, jako je právo udělovat milost nebo veto vůči zákonům schváleným parlamentem. V čistém parlamentarismu by ovšem mělo být toto veto velmi slabé (Hloušek, Kopeček a Šedo, 2018, s. 83).“ Jakýsi pel královského majestátu ulpívá na pozici českého prezidenta také díky tomu, že sídlí na Pražském hradě, sídle českých králů, symbolu české státnosti. Tento faktor společně s odkazem významných osobností český dějin, kteří zastávali prezidentský post, jako byl Tomáš Garrigue Masaryk nebo Václav Havel, vytváří úplně jiný rozměr teoretického konceptu omezené reprezentativní role hlavy státu v parlamentarismu.

Mix neformálních aspektů, symbolů a silných emocí spojených s hradním reprezentantem navzdory formálně velmi slabým a omezeným ústavním pravomocím nicméně v očích občanů staví českého prezidenta do mnohem silnější pozice. Politologická poučka nicméně jednoznačně praví, že způsob výběru držitele jakéhokoliv úřadu by měl odpovídat síle jeho reálných pravomocí. Nepřímá volba dává v demokracii zvolněnému kandidátovi mnohem menší legitimitu než přímá volba, která dává politikům mandát od milionů občanů. Na základně této teorie by proto formálně slabým a omezeným pravomocím českého prezidenta měla odpovídat volba nepřímá.

Jak ale konstatuje Kundra (2011, s. 9-10), „samotný způsob volby ale nerozhoduje o síle prezidenta sám o sobě. Rozhodující je skutečnost, jakými pravomocemi je hlava státu vybavena a především to, nakolik je samostatně uplatňovat. Svou roli hraje také to, v jaké míře se překrývá ústava psaná a ústava faktická.“

Již v době nepřímé volby prezidenta se proto vedla diskuse na různých úrovních o možnosti, že by hlavu státu vybírali přímo občané. Poprvé se o přímé volbě živě diskutovalo již v revolučním prosinci roku 1989. Řešila se především otázka toho, jak přenést moc lidu z ulic do vrcholných ústavních orgánů státu, a tedy naplnění požadavků protestujících proti komunistickému režimu. Čelní představitelé demokratizačního procesu nicméně chtěli, aby veškeré změny proběhly legálně dle platné ústavy. Přímou volbu nakonec paradoxně prosazovali především komunisté s motivací, odsunout volbu, získat čas a zároveň protlačit na hrad svého kandidáta Ladislava Adamece. Přímou volbu navrhovaly implementovat v roce 1992 do ústavy také Liberálně-sociální unie (LSU) a Československá sociální demokracie (ČSSD) (Kundra, 2011, s. 14).

Hloušek (2008) zachycuje spektrum názorů, které se ohledně této možnosti objevovaly ve veřejném prostoru v následujících desetiletí. Diskusi o přímé volbě totiž znovu rozpoutala dramatická volba prezidenta v roce 2003, kdy se zákonodárcům podařilo vybrat hlavu státu až na několikátý pokus.

Jako příznivce přímé volby z řad publicistů označuje Hloušek Jiřího Pehe, který argumentoval tím, že občané si vybírají prezidenta i v jiných evropských zemích, které mají parlamentní systém. Přímá volba podle něj navíc mohla přinést úřadu prezidenta vyšší legitimitu a prezident by pak mohl být protiváhou k politickým stranám. Hloušek zmiňuje i názor Miroslava Ševčíka, podle kterého by přímá volba relativní většinou zamezila tahanicím ve druhém kole.

Mezi zastánce nepřímé volby naopak patřil Jan Maršák, podle kterého lidé vkládali do funkce prezidenta přehnaná očekávání. Upozornil naopak, že v českém parlamentním režimu je zásadní parlament a prezident má slabé pravomoci. Kritizoval i finanční nákladnost organizace dalších voleb. Hloušek zmiňuje i shrnutí Radko Kubička, podle nějž byla jediným důvodem k přímé volbě silná podpora pro tuto změnu mezi občany (Hloušek, 2008, s. 6-8).

Mezi politology se na akademické úrovni o přímé volbě prezidenta do roku 2008 příliš nediskutovalo. Nepřímo se na její podporu vyslovil ústavní právník Aleš Gerloch, když poukázal na převažující přímou volbu ve světových demokraciích. Zdeněk Koudelka upozornil na potenciální problémy vycházející z duality mezi premiérem a přímo voleným prezidentem a odkazem na fenomén kohabitance, který je znám z francouzského semiprezidencialismu. Vladimíra Dvořáková a Jiří Kunc zase poukazovali na to, že přímá volba sama o sobě do systému nic kromě potenciálních rizik nepřinese. Stejně se vyjadřovali také Petr Fiala a František Mikš.

Argumenty proti přímé volbě přednesl také politolog Michal Kubát, který připomněl, že již v prosinci 1989 s nápadem na přímou volbu vystoupila KSČ v naději v úspěch jejich kandidáta Ladislava Adamce, který byl relativně populární mezi občany. Od té doby se podle Kubáta téma přímé volby objevovalo vždy v souvislosti s blížícími se volbami prezidenta. Argumenty pro přímou volbu byly podle něj emočně vypjaté a postrádaly věcné zdůvodnění. Zavedení přímé volby by pak podle něj narušilo principy přímé demokracie. Sám Hloušek se také vyslovoval proti přímé volbě (Hloušek, 2008, s. 13-15).

Diskuse o přímé volbě prezidenta v podstatě probíhala na třech různých úrovních, které se vzájemně příliš neprolínaly: politické, publicistické a odborné. Zatímco politici a část publicistů patřili spíše mezi podporovatele přímé volby, odborníci z oblasti politologie a ústavního práva se vesměs stavěli ostře proti této možnosti. Zatímco však politologové a ústavní právníci svá varování podkládali empiricko-analytickými důkazy, političtí podporovatelé přímé volby fakta ignorovali a používali argumenty normativní povahy týkající se kvality demokracie a zaštiťovali se veřejným míněním (Brunclík a Kubát, 2016, s. 634-635).

V novém tisíciletí jako první z politických subjektů otevřela toto téma Čtyřkoalice, uskupení tehdejších menších středových stran KDU-ČSL, US, DEU, a ODA. Čtyřkoalice si dala přímou volbu prezidenta dokonce jako svůj politický program. Její poslanci poprvé navrhli změnu ústavy zavádějící přímou volbu v roce 2001. Návrh řešil pouze změnu z nepřímé volby na přímou a pravomocí hlavy státu se vůbec nedotýkal. To bylo charakteristické i pro další obdobné návrhy. Volba měla probíhat systémem absolutní většiny, v případě rovnosti hlasů v druhém kole měl rozhodnout los. Návrh byl nakonec zamítnut již v prvním čtení. Později se pro přímou volbu vyjadřovaly i další strany jako ČSSD, KSČM. Do roku volby prezidenta Klause 28. února 2003 se v poslanecké sněmovně objevily celkem čtyři podobné návrhy na ústavní změnu.

Půl roku poté předložila nový návrh na zavedení přímé volby koaliční vláda ČSSD, KDU-ČSL a US-DEU. Návrh se lišil tím, že se neomezil jen na způsob volby, ale částečně se dotýkal i pravomocí prezidenta. Prosazoval TRS, který byl doplněn o možnost třetího kola v případě, že by kandidáti ve druhém kole získali shodný počet hlasů. Prezident se také měl stát ze své funkce odpovědný, ačkoliv návrh neobsahoval mechanismus, jakým způsobem vyvolání odpovědnosti hlavy státu v případě jeho porušení právních předpisů vymáhat. Změnou mělo být také zařazení pravomoci jmenovat členy bankovní rady ČNB do skupiny kontrasignovaných pravomocí. Návrh poslanci zamítli ve třetím čtení.

Další návrh předložila skupina poslanců ČSSD roku 2007. Vycházel z velké části z vládního návrhu z roku 2003. Počítal také se třetím kolem v případě rovnosti hlasů ve druhém kole a pro případ rovnosti hlasů ve třetím kole návrh předpokládal vypsání nových voleb. Pravomoc jmenování bankovní rady podmiňoval kontrasignací. Mezi kontrasignované pravomoci byla přesunuta také abolice. Proces impeachmentu by bylo možné zahájit na návrh sněmovny i v případě porušení ústavy prezidentem. Návrh se dostal do třetího čtení, ale další hlasování o něm se před volbami do sněmovny roku 2010 nestihlo (Kundra, 2001, s. 17-22).

Ačkoliv se rozložení podpory politických stran pro přímou volbu ani po volbách v roce 2010 příliš nezměnilo, k její podpoře se přidaly Věci veřejné (VV) a TOP09, mezi občany taková možnost dál silně rezonovala jako způsob, jak posílit jejich vliv na politiku. Vláda ODS, TOP09 a VV si proto zavedení přímé volby dala do svého programového prohlášení. Vzhledem k úspěchu ČSSD v senátních volbách ale musel být prosaditelný návrh kompromisem širšího politického spektra. Parlamentní strany s výjimkou KSČM proto začaly jednat na společném návrhu.

Mezi zvažovanými volebními systémy byl TRS a také AV, který prosazovaly VV. Nakonec přednost dostal TRS (viz kapitola 1.1.) i vzhledem k tomu, že ho již občané znali ze senátních voleb, a že jde o jednodušší a srozumitelnější systém. Finální návrh neobsahoval ani zásadní zásahy do prezidentských pravomocí, došlo jen k částečným kosmetickým úpravám. Obsahoval omezení imunity prezidenta pouze na dobu výkonu jeho funkce. Proceduru impeachmentu naopak zpřísnil, protože předpokládal pro její zahájení souhlas tří pětin poslanců a tří pětin senátorů. Tento návrh nicméně poslanci 14. prosince 2011 přijali. Senátoři se k přímé volbě souhlasně vyjádřili 8. února 2012. Prezident zákon podepsal 17. února 2012 (Kundra, 2001, s. 22-24).

Zavedení přímé volby bylo v Česku poháněno především vizí větší demokratizace politického procesu. Volba prezidenta však nebyla řešena v širším kontextu ústavního a politického systému. Do větší hloubky nebyl diskutován ani vhodný volební systém, seriózně byl v podstatě zvažován jen TRS a jeho různé obměny. Politici chtěli vyjít především vstřícně tlaku požadavků občanů. Důsledky změny proto hlouběji nezkuovali, ani je nekonzultovali s akademickou obcí. V Česku doposud proběhla přímá volba třikrát. V letech 2013 a 2018 v ní zvítězil Miloš Zeman. V přímých volbách v roce 2023 uspěl Petr Pavel.

2.3.1 Prezidentské volby v roce 2013

První přímé volby prezidenta České republiky byly vyhlášeny předsedou senátu Milanem Štěchem (ČSSD) 1. října 2012. Štěch termín hlasování stanovil na 11. a 12. ledna roku 2013, druhé kolo se pak mělo konat o čtrnáct dní později (Nováčková, Šedo a Franko, 2013, s. 37). V Česku v tu dobu vládl kabinet Petra Nečase (ODS, TOP09, VV a později LIDEM), který provázely silné vnitřní spory, které doprovázely časté personální změny na ministerských postech. Jeho působení ovlivnila dozrávající ekonomická krize. Proti vládě se také vzedmula vlna protestů. Podzim roku 2012 se nesl také ve znamení Metanolové aféry a vyhlášené prohibice na prodej tvrdého alkoholu.

Politické dění ve světě může dokreslovat znovuzvolení Baracka Obamy prezidentem USA, návrat Vladimira Putina do funkce prezidenta Ruské federace nebo dále probíhající integrační proces v rámci EU, který dokládá souhlas chorvatských občanů v referendu se vstupem jejich země do Unie.

Kandidaturu na prezidenta zvažovala celá řada lidí (Nováčková, Šedo a Franko, 2013, s. 38-44). Podmínky kandidatury jich splnilo jen devět. Podporu občanů získala bývalá redaktorka, europoslankyně,

politická aktivistka a členka strany Blok Jany Bobošíkové (SBB) Jana Bobošíková. Ve svém programu kritizovala především směřování EU, motem její kampaně se stalo heslo „Stop diktátu Bruselu,“ akcentovala ale hodnoty právního státu, solidarity, humanismu, nebo konkurenceschopnosti české ekonomiky. Stylizovala se do role bojovnice za suverenitu Česka.

Dlouholetý politik a bývalý poslanec, Jiří Dienstbier byl stranickým kandidátem ČSSD. Nominaci získal díky podpoře senátorů. Svou kampaň založil na vymezení se vůči dalšímu uchazeči o post prezidenta, Miloši Zemanovi. Jeho volební heslo „Zvolte si kandidáta s čistým štítem“ se ho snažilo stavět do opozice proti klientelismu, lobbingu. Jeho tématem byl boj s korupcí. Zmiňoval také dostupné zdravotnictví, zdělávání nebo právní stát.

Dostatečný počet podpisů nasbíral i předseda úřednické vlády z let 2009 až 2010, a vicepremiér Evropské banky pro obnovu a rozvoj Jan Fischer. Kampaň ho vykreslovala jako schopného, spolehlivého a energetického státníka a úředníka. Také jeho tématem byla změna politiky a distanc od politických elit. Zdůrazňoval svoji nezávislost a nadstranickost. Stal se však terčem negativní kampaně, která připomínala jeho členství v KSČ. Původní pozici favorita si tak nedokázal udržet.

S podporou občanů kandidovala herečka Taťána Fischerová, která i jako poslankyně. Neúspěšně také kandidovala do senátu. Profilovala se jako občanská kandidátka, vedla nízkorozpočtovou kampaň a spoléhala na prostor, který jí věnovali veřejnoprávní média. Aktivita a kreativita občanů se stala i nosným prvkem její kampaně. Politickým tématům se spíše vyhýbala. Zmiňovala však otázky právního státu, sociální spravedlnosti, vzdělávání, vědy a kultury. Zdůrazňovala morální hodnoty, jakými byla láska nebo spravedlnost. Jejím volebním heslem se stala věta „Táňa Fischerová, prezidentka mého srdce“.

Potřebný počet podpisů občanů nasbíral Vladimír Franz, umělec a vysokoškolský pedagog. Veřejnost zaujal především tetováním po celém těle, k němuž se musel neustále vyjadřovat. Zdůrazňoval svou nestrannost a potřebu změny politické garnitury. Kritizoval korupci a vyslovoval se pro legalizaci marihuany.

O funkci hlavy státu se ucházela také Zuzana Roithová. Lékařka a bývalá ministryně zdravotnictví, senátorka a europoslankyně získala podporu občanů. Jako členka KDU-ČSL ale získala i stranickou podporu. Od KDU-ČSL ale odmítala jakoukoliv finanční podporu. V kampani odkazovala na svou předchozí práci. Motem kampaně se stalo slovo „člověk“, které znamenalo zkratku programových priorit – Česko, lidkost, odpovědnost, všichni, Evropa, křesťanská demokracie. V rámci kampaně také rázně odmítala protikandidáty s komunistickou minulostí.

Kandidátem s podporou zákonodárců politické strany TOP09 se stal bývalý poradce prezidenta Václava Havla, senátor, poslanec a ministr zahraničí tehdejší Nečasovy vlády Karel Schwarzenberg. Politik vyznávající konzervativní hodnoty prezentoval své dosavadní politické zkušenosti. Jeho plakáty nesly heslo „Vrátím naší republice respekt.“ Odlišně cílil na mladé voliče, kdy se prezentoval výrazně barevným punkovým účesem takzvaným „čirem“ a sloganem „Karel for president“.

Stranickou podporu získal Přemysl Sobotka, předseda senátu a ředitel liberecké nemocnice. Sobotka byl kandidátem vládní ODS. Jeho kampaň shrnovalo „Deset jistot“, které obsahovaly prozápadní a proevropskou politiku, dodržování práva, podporu ekonomiky, odpor k totalitě, korupci, euru, a podobně. Jeho kampaň prolínala vlastenecká symbolika a hesla jako „naše země, naše pravidla“.

Posledním z devítky kandidátů se stal Miloš Zeman, který získal přes padesát tisíc podpisů občanů.

Zeman patřil mezi nejvýraznější politiky devadesátých let. Byl dlouholetým předsedou ČSSD, předsedou vlády, poslancem, aktivní byl již Občanském fóru. Mezi lety 1968 a 1980 byl členem KSČ. Po neúspěchu v prezidentských volbách v roce 2003 odešel do ústraní. Do politiky se však vrátil s uskupením Strana práv občanů – ZEMANOVCI (SPOZ). V kampani zdůrazňoval atributy češství, státní hymnu nebo českou krajinu. Zvedla se proti němu silná anti-kampaň (Eibl, Gregor a Macková, 2013, s. 67-86). Mezi zvažovanými kandidáty, kteří ale do voleb nakonec nezasáhli byli také Tomio Okamura a Vladimír Dlouhý.

Předvolební průzkumy neukazovaly jasného favorita. Na prvních místech se v nich však ukazoval Zeman, Schwarzenberg, Fischera a Dienstbiera (Gregor a Hrbková, 2013, s. 91-113). V prvním kole prezidentských voleb zvítězil Miloš Zeman se ziskem 24,21 % hlasů. Společně s ním do druhého kola postoupil druhý nejuspěšnější kandidát Karel Schwarzenberg, který dostal 23,40 % hlasů. Následujícím pořadí skončili Jan Fischer - 16,35 %; Jiří Dienstbier – 16,12 %; Vladimír Franz – 6,84 %; Zuzana Roithová – 4,95 %; Taťána Fischerová – 3,23 %, Přemysl Sobotka – 2,46 %; Jana Bobošíková – 2,39 % (Nováčková, Šedo a Franko, 2013, s. 49).

Tabulka č. 2: Výsledek 1. kola prezidentských voleb v roce 2013

Jméno	nominace	příslušnost	hlasy	%
Zeman Miloš	Občan	SPOZ	1 245 848	24,21
Schwarzenberg Karel	Poslanci	TOP 09	1 204 195	23,4
Fischer Jan	Občan	BEZPP	841 437	16,35
Dienstbier Jiří	Senátoři	ČSSD	829 297	16,12
Franz Vladimír	Občan	BEZPP	351 916	6,84
Roithová Zuzana	Občan	KDU-ČSL	255 045	4,95
Fischerová Taťána	Občan	KH	166 211	3,23
Sobotka Přemysl	Poslanci	ODS	126 846	2,46
Bobošíková Jana	Občan	SBB	123 171	2,39

Zdroj: Volby.cz, 2013

Mezi prvním a druhým kolem nastalo období mobilizace podpory pro postoupivšího Zemana a Schwarzenberga. Zemanovi vyjádřil přímo či nepřímo podporu Fischer a Franz, na podporu Zemana se vyslovil i dosluhující prezident Klaus se svou rodinou. Schwarzenberga naopak podpořil Sobotka, Roithová a Dienstbier. Obou kandidátům vyjádřili znovu podporu i někteří umělci a veřejně známé osobnosti.

Schwarzenberg musel čelit negativní kampani, která zdůrazňovala jeho veřejností ne zcela přijaté výroky o neplatnosti Benešových dekretů, urážela jeho manželku kvůli neznalosti češtiny nebo dokonce překrucovala fakta ohledně Schwarzenbergových předcích. Volba se také začala rámovat jako hlasování o neoblíbené vládě, jíž byl Schwarzenberg součástí. Zeman zase čelil kritice za svůj podíl na opoziční smlouvě a napojení na řadu kontroverzních lidí například jeho dlouholetého poradce Miroslava Šloufa.

Již během sčítání výsledků druhého kola byl znát Zemanův náskok, který neohrozilo ani doplnění hlasů voličů z větších měst, kteří byli spíše na straně Schwarzenberga. Miloš Zeman nakonec zvítězil se ziskem 54,80 % hlasů a ujal se úřadu prezidenta České republiky (Nováčková, Šedo a Franko, 2013, s. 49-51).

Tabulka č. 3: Výsledek 2. kola prezidentských voleb v roce 2013

Jméno	nominace	příslušnost	hlasy	%
Zeman Miloš	Občan	SPOZ	2 717 405	54,8

Schwarzenberg Karel	Poslanci	TOP 09	2 241 171	45,19
---------------------	----------	--------	-----------	-------

Zdroj: Volby.cz, 2013

2.3.2 Prezidentské volby v roce 2018

Prezidentské volby se znovu konaly po uplynutí pětiletého volebního období. Jejich termín vyhlásil předseda senátu Milan Štěch (ČSSD) 28. srpna 2017. První kolo voleb se konalo 12. a 13. ledna 2018, druhé pak 26. a 27. ledna 2018.

Hlasování probíhalo ve vypjaté atmosféře, které bylo výsledkem toho, jakým způsobem zastával úřad Miloš Zeman. Svým často bezprecedentním vystupováním získal mnoho podporovatelů tak odpůrců. Sporná bylo již jmenování úřednické vlády Jiřího Rusnoka v roce 2013. Napjaté vztahy měl Zeman také s vládou Bohuslava Sobotky. Část společnosti také kritizovala jeho zahraniční politiku, kterou orientoval na vztahy s východními despoty, čímž se dostával do konfliktu s oficiální vládou zahraniční politikou (Vérteši a Šedo, 2018, s. 8-48). Kontroverzní bylo i omilostnění odsouzeného vraha Jiřího Kájinka.

Kampaň před prezidentskými volbami na podzim roku 2017 provázely volby do poslanecké sněmovny, v nichž uspělo hnutí ANO. Zeman v prosinci proto jmenoval první vládu Andreje Babiše, která ale nezískala důvěru. Zahraniční politiku té doby dokresluje zvolení Donalda Trumpa prezidentem USA a Emmanuela Macrona prezidentem Francie. Atmosféru v české společnosti ovlivňoval slábnoucí příliv migrantů ze zemí blízkého východu stejně jako občasně teroristické útoky islamistických fundamentalistů v Evropě. Ve veřejném prostoru se diskutovalo také o smyslu členství v EU a možnosti vystoupení z této organizace.

O znovuzvolení usiloval Miloš Zeman, který však s oznámením kandidatury nejprve otálel. Nakonec se o úřad ucházel jako občanský kandidát (Šedo A, 2018, s. 50-68). Zeman měl odstup i k samotné prezidentské kampani. Neúčastnil se například předvolebních debat, čímž se chtěl jasně pasovat do role favorita, který s ostatními kandidáty nemá co do činění. Jeho plakátům vévodil prostý slogan „Zeman znovu 2018“ (Eibl a Gregor, 2018, s. 112-115).

S podporou občanů kandidoval také bývalý novinář, textař a podnikatel Michal Horáček. S potřebným množstvím podpisů od senátorů do kampaně vstoupil i lékař a občanský aktivista Marek Hilšer. Předseda Akademie věd a profesor chemie Jiří Drahoš se do voleb zapojil s 141 tisíci uznaných podpisů. Podporu poslanců získal manažer a bývalý předseda představenstva automobilky Škoda Auto Vratislav Kulhánek. Podpořila ho také neparlamentní obnovená Občanská demokratická aliance.

S podpisy poslanců se do úsilí o získání prezidentského úřadu zapojil také předseda mimoparlamentní strany Rozumní a hudebník Petr Hannig. Kandidaturu díky podpoře poslanců obdržel také předseda Asociace obranného průmyslu ČR Jiří Hynek. Také on byl zástupcem neparlamentní politické strany Realisté. Senátoři podpořili také bývalého velvyslance ve Francii a Monaku a bývalého poradce Václava Havla Pavla Fischera. Do prezidentské rozjeté prezidentské kampaně vstoupil nečekaně s podpisy senátorů nakonec ještě bývalý premiér a předseda ODS Mirek Topolánek (Šedo A, 2018, s. 50-68).

Eibl a Gregor (2018, 107-112) kampaň hodnotí tak, že nepřinesla po obsahové ani formální stránce žádná nová témata. Cílem kampaní bylo především představit jednotlivé kandidáty. Znaměřší a zkušenější politici odkazovali na své zkušenosti a znalosti. Političtí nováčci naopak upozorňovali na svou čistotu a nezkaženost politikou. Drahošovy plakáty nesly moto „Na hrad s čistým štítem“, Hilšer zdůrazňoval

nezávislost a občanskost, Fischerovy billboardy slibovaly „Můj hlas bude slyšet“ a Kulhánkovy se tázaly „Zodpovědný prezident?“ na což suverénně odpovídali „Rozhodně“. Topolánek v kampani vsadil na vymezení vůči oponentům se sloganem „Ani vítáč. Ani kývče“ nebo „Kdo je lepší než Zeman? Jedině Topol!“.

Vůči Zemanově stylu prezidentování se vymezovala ale většina kandidátů. V předvolebních debatách byla zmiňována i politická témata v otázkách na směřování zahraniční politiky, přijetí eura, sociální politiky, pohledu na vzdělávání. Kandidáti, vyjma Zemana, který se debat neúčastnil, se v pohledech na taková témata lišili. Spíše však v detailech, než že by mezi nimi panovaly zásadní rozdíly.

Podle průzkumu byl favoritem voleb Zeman. Druhou příčku v nich obsazoval Drahoš a s odstupem následoval Horáček, Fischer a Topolánek. V prvním kole zvítězil Miloš Zeman (Šedo B, 2018, s. 130-160). Vítězem prvního kola se stal Zeman s 38,56 % hlasů. Druhý skončil Drahoš s 26,60 % hlasů. Bez postupu do druhého kola se umístili ostatní kandidáti v tomto pořadí: Fischer – 10,23 %; Horáček – 9,18 %; Hilšer – 8,83 %; Topolánek 4,50 %, Hynek – 1,23 %; Hannig – 0,56 %; Kulhánek – 0,47 % (Šedo A, 2018, s. 68).

Tabulka č. 4: Výsledek 1. kola prezidentských voleb v roce 2018

Jméno	nominace	příslušnost	hlasy	%
Zeman Miloš	Občan	SPO	1 985 547	38,56
Drahoš Jiří	Občan	BEZPP	1 369 601	26,6
Fischer Pavel	Senátoři	BEZPP	526 694	10,23
Horáček Michal	Občan	BEZPP	472 643	9,18
Hilšer Marek	Senátoři	BEZPP	454 949	8,83
Topolánek Mirek	Senátoři	BEZPP	221 689	4,3
Hynek Jiří	Poslanci	REAL	63 348	1,23
Hannig Petr	Poslanci	Rozumní	29 228	0,56
Kulhánek Vratislav	Poslanci	ODA	24 442	0,47

Zdroj: Volby.cz, 2018

Drahoše po vyhlášení výsledků podpořili Horáček, Fischer, Hilšer, Topolánek a Kulhánek. Zemanovi vyslovil podporu Hannig. Drahoš se stal nadějí části společnosti na poražení Zemana. Spíše než jeho pozitivní program, byla zdůrazňována jeho opozice vůči tehdejšímu prezidentovi. Ačkoliv měl Zeman v prvním kole výrazný náskok, tak jeho pozice nebyla stoprocentní. Drahoš proto čelil negativní kampani. Byl vykreslován jako slabý, nerozhodný a v politice nezkušený kandidát. Vlivným se staly například billboardy se sloganem „Stop migrantům a Drahošovi. Tato země je naše! Volte Zemana!“, které Drahoše dávaly do souvislosti s přílivem běženců.

Vítězství ve volbách nakonec dosáhl Zeman, který tak obhájil prezidentský post a ujal se druhého funkčního období. Jeho vítězství však nebylo zdaleka tak přesvědčivé jako v roce 2013. Od voličů získal pouze 51,36 % hlasů. Rozdíl hlasů oproti druhému Drahošovi dosáhl při 66,60% volební účasti pouze 152 184 hlasů (Šedo A, 2018, s. 68-69).

Tabulka č. 5: Výsledek 2. kola prezidentských voleb v roce 2018

Jméno	nominace	příslušnost	hlasy	%
Zeman Miloš	Občan	SPOZ	2 853 390	51,36
Drahoš Jiří	Poslanci	TOP 09	2 701 206	48,63

Zdroj: Volby.cz, 2018

2.3.3 Prezidentské volby v roce 2023

Termín třetích přímých voleb prezidenta České republiky vyhlásil 27. června 2022 předseda senátu Miloš Vystrčil (ODS) na 13. a 14. ledna 2023 (MVČR, 2023). Druhé kolo se pak konalo o čtrnáct dní později 27. a 28. ledna 2023.

Volby se odehrávaly v kontextu dramatických události souvisejících s Ruskem zahájenou válkou vůči sousední Ukrajině. Evropa v roce 2022 zažila největší ozbrojený konflikt od druhé světové války, který v době psaní této diplomové práce ještě nebyl u konce. Válka způsobila energetickou krizi a přispěla i k růstu inflace. Předchozí léta zase doprovázela globální pandemie onemocnění Covid-19.

V Česku v roce 2022 vládla vláda Petra Fialy (ODS), která v od července do prosince předsedala Radě EU. Na podzim také proběhly volby do obecních zastupitelstev a senátu. Evropskou politiku dokresluje vítězství populistické strany Fidesz Viktora Orbána v maďarských parlamentních volbách. Prezidentem Francie byl znovuzvolen Emmanuel Macron. V září zemřela nejdéle panující královna Spojeného království Alžběta II. a na britský trůn usedl Karel III.

Volby se konaly potřetí, a protože v předchozích dvou uspěl Miloš Zeman, nemohl se již o prezidentský úřad znovu ucházet. Veřejnost nicméně očekávala, koho dosluhující prezident podpoří jako svého nástupce. Jako vhodného kandidáta, i když s výhradami, označil bývalého premiéra, poslance, podnikatele a předsedu hnutí ANO Andreje Babiše (iRozhlas.cz, 2023).

Babiš kandidovat s podporou poslanců své strany. Obdobně jako Zeman v roce 2018 se debatám s protikandidáty spíše vyhýbal. Vedl nicméně velmi intenzivní kontaktní kampaň, při níž objížděl Česko v obytném voze. Jeho kampaň ale zatěžovalo, že byl obžalován z dotačního obvodu a jeho kauzu v tu dobu projednával soud. Ten sice nakonec rozhodl několik dnů před volbami o jeho nevině, intenzivní kritiku ze strany jeho protikandidátů to již však vzít zpět nemohlo (Nohl, 2023).

Babiš v kampani zdůrazňoval svou zkušenost s politikou. Poukazoval na úspěchy jeho vlády nebo že zvládl vybudovat úspěšnou firmu. Snažil se také pasovat do role zástupce chudších a sociálně znevýhodněných lidí, ke kterým má blízko. Prohlašoval o sobě, že je nezávislým občanským kandidátem. Heslem jeho kampaně se stalo heslo „Pomáhá lidem. Proto Babiš“ (iDnes.cz, 2022). Proti jeho kampani se zvedla ostrá anti-kampaň, která jeho úspěchy relativizovala. Poukazovala třeba na údajné nezvládnutí pandemie nebo netransparentní způsob, jakým nabyl majetek. Terčem se stalo i jeho členství v KSČ a fakt, že byl agentem STB.

Druhým favoritem volby se stal armádní generál, bývalý náčelní generálního štábu české armády a předseda vojenského výboru NATO Petr Pavel, který získal potřebný počet podpisů od občanů. Také on odkazoval na svou minulost. Zdůrazňoval své vojenské úspěchy například během války na Balkáně i své zkušenosti s velením v generálním štábu a v NATO. Na rozdíl od Babiše se snažil působit státnicky a uměřeně. Heslem jeho kampaně se stal slogan „Vraťme Česku řád a klid“ a logem stylizovaný lev jako symbol české státnosti (ČeskéNoviny.cz, 2023). Také Pavlovi bylo vyčítáno členství v KSČ a také kurz vojenského zpravodajství, který z části absolvoval ještě před rokem 1989.

S podporou občanů kandidovala také bývalá rektorka Mendelovy univerzity a ekonomka Danuše Nerudová. Nerudová se pasovala do role mladé neokoukané tváře nezatížené minulostí, která má potenciál změnit politiku. Její plakáty nesly slogan „Prezidentka Danuše. Změna, která nastartuje Česko“. Profilovala

se také jako liberální kandidátka. Zdůrazňovala, že by se mohla stát první ženou v roli prezidenta a to kampaní „Danushe“ (nadejenalepsicasy.cz, 2023). Preference jí však v posledních dvou měsících ubírala kauza nestandardního udělování doktorských diplomů na Mendelově univerzitě (Pšenička, 2022).

V předvolebních průzkumech právě popsaní tři kandidáti dosahovali nejvíce preferencí a mohli pomýšlet na postup do druhého kola. Průzkum agentury Data Collect a Kantar CZ pro Českou televizi z 8.1. 2023 například přisuzoval Pavlovi zisk 27,50 % hlasů, Babišovi 26,5 % a Nerudové 22,0 %. Ostatní kandidáti v průzkumech značně zaostávali. Čtvrtý Pavel Fischer mohl podle zmíněného průzkumu dosáhnout jen 8,0 % hlasů (ct24.cz A, 2023). Skupina kandidátů na prvních příčkách dostávala i více prostoru v médiích a začala být některými označována jako „svatá trojice“.

Mezi kandidáty se objevili i neúspěšní uchazeči o prezidentský úřad z voleb v roce 2018. Pavla Fischera a Marka Hilšera, kteří mezitím úspěšně kandidovali do horní komory parlamentu, nominovali senátoři. Marek Hilšer vedl velmi nízkorozpočtovou kampaň, ve které tvrdil, že je nezávislým občanským kandidátem. Na internetových stránkách pak propagoval své vize (marekhilser.cz, 2023). Fischer měl v podstatě stejnou kampaň jako v předchozích volbách. Jeho propagačních materiály nesly moto „svoboda, demokracie, budoucnost“ (pavelfischer.cz, 2023).

Druhý stranickým kandidátem prezidentských voleb byl bývalý disident, diplomat a tehdejší poslanec Jaroslav Bašta. Byl nominován poslanci Svobody a přímé demokracie (SPD), jejíž byl také členem. Bašta ve své kampani kritizoval vládu, na plakátech dokonce sliboval její odvolání, které prezident jednostranně ani nemůže provést. Tvrdil také, že bude schopný zajistit mír na Ukrajině a zachránit tak Česko před třetí světovou válkou (jaroslavbastaprezident.cz, 2022). Jeho billboardy nesly slogan „Mír a normální život. Ne válku a bídu.“

S podporou občanů do voleb nastoupil také podnikatel a bývalý sportovní moderátor Karel Diviš. V kampani vystupoval jako mladý a politikou neposkvřněný člověk, který může přinést změnu. Jedním z jeho mot bylo „Obyčejný muž pro neobyčejnou zemi“ (karedivisprezident.cz, 2022). Poslední z osobností, které ministerstvo vnitra připustilo ke kandidatuře, byl bývalý rektor Univerzity Karlovy a lékař Tomáš Zima. Vystupoval jako zkušený kandidát se „zdravím rozumem“, který má recept na řešení problémů Česka (tomaszima.cz, 2022). Jeho kampaň provázely i bizarní slogany například „Jako první jsem vědě, že se narodí malá Moja“ nebo „Odlévání soch je fascinující zážitek“.

Mezi zvažovanými kandidáty, kteří ale nakonec nezískali kandidaturu byli také Hynek Blaško, Tomáš Březina, Karel Janeček, Lumír Láska, Libor Michálek, Denisa Rohanová, Milan Rokytko, Ivan Smetana, Josef Středula nebo Pavel Trávníček.

V prvním kole zvítězil Pavel se ziskem 35,40 % hlasů. Jako druhý se umístil Babiš, který obdržel 34,99 % hlasů. Oběma se tak podařilo postoupit do dalšího kola. Ostatní kandidáti skončili v následujícím pořadí: Nerudová – 13,92 %; Fischer – 6,75 %; Bašta – 4,45 %, Hilšer – 2,56 %; Diviš – 1,35 %; Zima – 0,55 % (Volby.cz, 2023).

Tabulka č. 6: Výsledek 1. kola prezidentských voleb v roce 2023

Jméno	nominace	příslušnost	hlasy	%
Pavel Petr	Občané	BEZPP	1 975 056	35,4
Babiš Andrej	Poslanci	ANO	1 952 213	34,99
Nerudová Danuše	Občané	BEZPP	777 080	13,92

Fischer Pavel	Senátoři	BEZPP	376 705	6,75
Bašta Jaroslav	Poslanci	SPD	248 375	4,45
Hilšer Marek	Senátoři	MHS	142 912	2,56
Diviš Karel	Občané	BEZPP	75 475	1,35
Zima Tomáš	Senátoři	BEZPP	30 769	0,55

Zdroj: *Volby.cz, 2023*

Období mezi prvním a druhým kolem se neslo ve velmi vypjaté atmosféře. Babiš brzy zveřejnil nové billboardy se sloganem „Nezavleču Česko do války. Jsem diplomat. Ne voják.“, které voličům podsouvaly, že Pavel by Česko do války zavlekl. Na Babiše se snesla brzy kritika za to, že straší občany a snaží se těžit z jejich strachu (Soukup, 2023). K ostřejší kampani se odhodlal i do té doby spíše smířlivější Pavel. Kampaň eskalovalo prohlášení Babiše, že jeho manželka obdržela výhrůžný dopis s ostrou nábojnicí. Pavel v reakci odsoudil projevy nenávisti a vyzval Babiše, aby vedl slušnou kampaň (ct24.cz B, 2023).

Vítězem druhého kola se nakonec stal Pavel s přesvědčivým náskokem. Prezidentem se stal s podporou 58,32 % hlasů oprávněných voličů. Oproti neúspěšnému Babišovi získal o 959 105 hlasů více (Volby.cz, 2023). Pavel se tak stal čtvrtým prezidentem samostatné České republiky. Zároveň také druhým prezidentem, kterého Češi zvolili v přímé volbě.

Tabulka č. 7: Výsledek 2. kola prezidentských voleb v roce 2023

Jméno	nominace	příslušnost	hlasy	%
Pavel Petr	Občané	BEZPP	3 359 151	58,32
Babiš Andrej	Poslanci	ANO	2 400 046	41,67

Zdroj: *Volby.cz, 2023*

2.4 Data a jejich filtrování

Jak jsem již zmínil, k analýze jsem využil data z průzkumu veřejného mínění Naše Společnost za měsíc prosinec v letech 2012, 2017 a 2022. V tomto období se totiž průzkum věnoval také podpoře jednotlivých kandidátů v prezidentských volbách, které se konaly vždy o měsíc později tedy v lednu 2013, 2018 a 2023. Všechny průzkumy provádělo Centrum pro výzkum veřejného mínění Sociologického ústavu AVČR.

Data pro první dva volební roky byla v době psaní práce veřejně dostupná na internetových stránkách Českého sociálněvědního datového archivu AVČR. Aktuální data za rok 2023 jsem získal díky podpoře projektu NPO „Národní institut pro výzkum socioekonomických dopadů nemocí a systémových rizik," č. LX22NPO5101, financovaného Evropskou unií - Next Generation EU (MŠMT, NPO: EXCELES). Soubor dat za prosinec 2012 obsahoval odpovědi od 1047 respondentů, soubor dat za prosinec 2017 data od 1049 respondentů a data za prosinec 2022 od 901 respondentů.

V rámci práce jsem využíval odpovědi na otázky PV.148a Půjde volit v 1. kole prezidentských voleb, PV.149 Koho by volil v 1. kole prezidentských voleb a zejména PV.152 Přijatelnost prezidentského kandidáta, ve které mohl respondent průzkumu ohodnotit veškeré kandidáty, jimiž se průzkum zabýval, na škále 0-10, přičemž 0 znamenala, že je kandidát pro respondenta zcela nepřijatelný a 10 znamenala, že kandidát je pro respondenta zcela přijatelný. Odpovědi respondentů na otázky PV.152 pak sloužily k určení preferencí, které by respondenti hypoteticky udělili ve volbách.

Tabulka č. 7: Ukázka původních dat ze souboru Naše společnost prosinec 2017

ID	PV.152A - Drahoš	PV.152B - Fischer	PV.152C - Hannig	PV.152D - Hilšer	PV.152E - Horáček	PV.152F - Hynek	PV.152G - Kulhánek	PV.152H - Topolánek	PV.152I - Zeman
78	2	10		4	1			0	5
80	4		1	2	1		7	10	1
82	3				5		7	9	8
94	7	8	4	9	5	4	6	0	0
111	7				6			3	2
132	9	8	5	4	1	1	1	1	6
133	8	5			10		6	4	2

Zdroj: CVVM, 2017

Vezměme si například respondenta s ID 78 z měření za prosinec 2017 (viz tabulka č. 7). Ten označil v otázce PV.152B, která se tázala na přijatelnost Pavla Fischera, svou odpověď hodnotou 10. Znamená to tedy, že Pavel Fischer byl pro respondenta 78 zcela přijatelným kandidátem na prezidenta. Nikomu jinému zároveň takovou hodnotu neudělil. Předpokládal jsem tedy, že pokud by volil volebním systémem, který využívá dalších preferencí, označil by Pavla Fischera jako svou první preferenci. Druhou nejvyšší hodnotu udělil v otázce PV.152I Miloši Zemanovi. Druhou preferencí respondenta/voliče s ID 78 by proto byl prezidentský kandidát Zeman.

Tímto způsobem jsem převedl přijatelnost kandidátů na preference (viz tabulka č. 8). Následně bylo nutné vyfiltrovat pouze ty respondenty, kteří udělovali preference postupně. Někteří totiž označili například přijatelnost u pěti kandidátů stejnou hodnotou a nebylo proto možné vydedukovat, jakým způsobem by mohli volit pomocí volebních systémů využívajících preference. Takové respondenty bylo nutné z analýzy vyřadit.

Abych zmenšil počet takto vyřazených respondentů, přihlížel jsem v případě duplikace nejvyšších hodnot při odpovědi na otázku PV.152 k odpovědím na otázku PV.149, která zjišťovala, koho by respondent potenciálně volil. Pokud tedy například respondent udělil dvakrát hodnotu 10 u kandidátů Pavla Fischera a Jiřího Drahoše a zároveň v odpovědi na otázku PV.149 uvedl, že by svůj hlas dal Drahošovi, upravil jsem jeho data takovým způsobem, jako by první preferenci udělil Drahošovi a druhou Fischerovi.

Tabulka č. 8: Ukázka převedení dat ze souboru Naše společnost prosinec 2017 na finální preference

ID	Drahoš	Fischer	Hannig	Hilšer	Horáček	Hynek	Kulhánek	Topolánek	Zeman
78	4	1		3					2
80	3			4			2	1	
82					4		3	1	2
94	3	2		1			4		
111	1				2			3	4
132	1	2	4						3
133	2	4			1		3		

Zdroj: Vlastní zpracování

Jak jsem již uvedl, data původně nebyla sbírána za účelem provedení mé analýzy. Mnoho respondentů proto uvádělo shodné hodnoty při hodnocení přijatelnosti u více kandidátů. Nebylo tak možné využít pro mé účely veškeré kandidáty. Jako optimální se nakonec ukázala varianta zařadit do analýzy takové respondenty, kteří označili přijatelnost kandidátů takovým způsobem, že jsem od nich mohl získat první čtyři preference. Do finální analýzy jsem proto pro hypotetické prezidentské volby v roce 2013 mohl zařadit pouze odpovědi 128 respondentů, pro hypotetické volby v roce 2018 zařadit odpovědi 121 respondentů a pro hypotetické volby v roce 2023 zařadit odpovědi 95 respondentů.

2.5 Operacionalizace

Abych dokázal odpovědět na definovanou výzkumnou otázku bylo nutné také operacionalizovat některé pojmy s nimiž výzkumná otázka pracuje. Nejdůležitější bylo stanovit konsenzuálnost kandidáta, tedy určit, na kterém kandidátovi se voliči nejvíce shodují. Dalším úkolem bylo určit, kdo je vítězem voleb.

K určení konsenzuálního kandidáta jsem využil aritmetický průměr a směrodatnou odchylku. Aritmetický průměr je součtem hodnot vydělených dvěma, ukazuje tak průměrnou střední hodnotu v datovém souboru. Směrodatná odchylka pak ukazuje míru rozptýlení hodnot od této průměrné střední hodnoty.

Průměr a směrodatnou odchylku jsem pak počítal pro každého kandidáta z odpovědí vyříděných respondentů na otázku PV.152. V otázce PV.152 respondenti hodnotili na škále 0 – 10 přijatelnost kandidátů, přičemž nula znamenala, že je kandidát zcela nepřijatelný a 10, že je kandidát zcela přijatelný.

Následně jsem pracoval s tím, že čím vyšší průměr kandidát má, tím je pro voliče přijatelnější. Čím byla naopak menší směrodatná odchylka, tím více se na přijatelnosti kandidáta respondenti shodovali. Více konsenzuální kandidát pak oproti méně konsenzuálnímu kandidátovi má vyšší průměrnou hodnotu, ale zároveň nižší směrodatnou odchylku. Tímto způsobem nicméně nelze určit absolutní pořadí v konsenzuálnosti jednotlivých kandidátů. Lze pouze porovnávat jednotlivé kandidáty mezi sebou. Pořadí kandidátů nicméně určili volební výsledky.

Výsledky hypotetických voleb pak vychází z potenciálního hlasování jednotlivých voličů, tedy z preferencí, které jsem získal na základě jejich určení přijatelnosti respondenty u jednotlivých kandidátů. Pro každý rok hypotetických voleb 2013, 2018 a 2023 jsem provedl sedm různých voleb (viz 2.2): FPTP, Borda1, Borda2, AV, SV1, SV2, SV3. Výsledky voleb pak samozřejmě určuje zisk hlasů nebo udělených bodů.

2.6 Analýza výsledků

Na základě vyfiltrovaných dat z výzkumu veřejného mínění CVVM Naše společnost jsem provedl hypotetické volby českého prezidenta v letech 2013, 2018 a 2023. Pro každý z těchto roků jsem vyzkoušel sedm různých volebních systémů.

Volby českého prezidenta v roce 2013 vyhrál Miloš Zeman, a to nejen ve skutečnosti, ale také ve všech sedmi provedených hypotetických hlasování (viz Příloha č. 1, Příloha č. 2 a Příloha č. 3). Na druhém místě se ve FPTP, Borda1, Borda2, AV, SV1, SV2, SV3 umístil Jan Fischer a na třetím místě Jiří Dienstbier. Zeman uspěl ve všech variantách volebních systémů i přes to, že relativně více konsenzuálním kandidátem byl Fischer. Průměr přijatelnosti Zemana dosahoval 5,50 a směrodatná odchylka 3,45, u Fischera dosahoval průměr 5,65 a směrodatná odchylka 3,15. Nejde však o příliš velký rozdíl v konsenzuálnosti obou kandidátů.

Hypotetické volby v roce 2018 ovládl ve FPTP také Zeman (viz Příloha č. 4, Příloha č. 5 a Příloha č. 6). V ostatních volebních systémech, které využívají preferencí nicméně zvítězil Jiří Drahoš. Jiří Drahoš byl také konsenzuálnější kandidátem v porovnání se Zeman. Zeman dosahoval průměru 4,84 a směrodatná odchylka byla 3,82 Drahoš měl naproti tomu průměr 6,20 a směrodatnou odchylku 2,85. Zajímavý byl souboj o druhé místo v systému Borda1, kdy Zemana předstihl kromě Drahoše také Michal Horáček, který byl s průměrem 5,07 a směrodatnou odchylkou 3,35 také konsenzuálnější kandidátem než Zeman.

Že Horáček obsadil druhou pozici v Borda1, a nikoliv v Borda2 dokládá většinový efekt, který způsobuje nestejná distribuce bodů mezi jednotlivými preferencemi. Zatímco v Borda1 byla distribuce bodů mezi preferencemi rovnoměrná, Borda2 přiděloval n-té preferenci 1/n bodu.

Na základě potenciálních hlasů od vyfiltrovaných respondentů průzkumu veřejného mínění zvítězila v hypotetických prezidentských volbách v roce 2023 kandidátka Danuše Nerudová (viz Příloha č. 7, Příloha č. 8 a Příloha č. 9). Uspěla ve všech typech zkoumaných volebních systémů. Byla přitom v porovnání s kandidáty na druhých pozicích relativně konsensuálnější. Průměr Nerudové byl 6,53 a směrodatná odchylka byla 3,39. Druhé místo obsadil ve FPTP, AV, SV1, SV2 a SV3 Andrej Babiš, který měl průměr 4,18 a směrodatnou odchylku 4,26. V systémech Borda1 a Borda2 Babiše však předstihl Petr Pavel, kterého můžeme označit vůči Babišovi za konsensuálnějšího kandidáta. Pavel dosáhl průměru 4,99 a směrodatné odchylky 3,38.

Tabulka č. 9: Zvítězil konsensuálnější kandidát?

	FPTP	Borda1	Borda2	AV	SV1	SV2	SV3
2013	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne
2018	Ne	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano
2023	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano

Zdroj: Vlastní zpracování

Preferenční volební systémy tedy upřednostnily konsensuálnější kandidáty v hypotetických volbách v roce 2018 i v roce 2023 (viz Tabulka č. 9). V roce 2013 nicméně zvítězil ve všech systémech méně konsensuální kandidát. Nutno však podotknout, že rozdíl v konsensuálnosti mezi kandidátem na prvním a druhém místě nebyl významný. V roce 2023 naopak zvítězila konsensuálnější kandidátka i v systému FPTP, což ale nijak neodporuje teorii.

Považuji tak za prokázané, že volební systémy užívající následných preferencí v mnou provedené analýze upřednostnily konsensuálnější kandidáty. Který volební systém si však v tomto ohledu vedl nejlépe? Pokud přihlídneme i k druhým místům, můžeme za takový systém označit Bordovo hlasování. Jak jsem zmínil výše, Bordovo hlasování upřednostnilo konsensuálnější kandidáty na druhém místě v roce 2023 a konkrétně Borda1 i v roce 2018. Modifikace Borda1 přidělovala body mezi preferencemi rovnoměrně.

Abych zodpověděl formulovanou výzkumnou otázku „Jaký volební systém vybírá nejefektivněji jako vítěze více konsensuální kandidáty?“, docházím k odpovědi, že na základě mnou provedené analýzy mohu označit jako takový systém Bordovo hlasování.

2.7 Diskuse

Na základě provedených hypotetických voleb českého prezidenta pro roky 2013, 2018 a 2023 docházím k názoru, že systémem, které je schopný nejefektivněji zvolit jako vítěze více konsensuální kandidáty je Bordovo hlasování. Svě tvrzení opírám především o výsledky mnou provedené analýzy pro roky 2013 a 2018.

Je nicméně na místě připomenou, že analýza vychází z dat od poměrně malého množství respondentů. Pro hypotetické volby v roce 2013 jsem získal pouze 128 respondentů, pro hypotetické volby v roce 2018 121 respondentů a pro hypotetické volby v roce 2023 95 respondentů. Ačkoliv data vycházejí z původně reprezentativního vzorku, vytříbený podsoubor rozhodně reprezentativní není. Do finální analýzy

bylo možné zařadit jen taková data, která vyhovovala, jak jsem popsal v kapitole 4.3. Původní data navíc byla sbírána v měsíci předcházejícímu skutečné volby.

Limitující je také faktor, že jsem mohl pracovat jen s udělením prvních čtyř preferencí. V případě alternativního hlasování tak může být řeč jen o variantě omezeného alternativního hlasování. Volební systémy tak nemohly pracovat s takovým množstvím informací, aby se ideálně projevily jejich vlastnosti.

Výsledky mnou provedených hypotetických voleb proto nelze považovat za alternativní výsledky skutečného hlasování o prezidentu České republiky. Není možné proto generalizovat a tvrdit, že pokud by se v roce 2018 hlasovalo pomocí AV, tak by se prezidentem stal Jiří Drahoš.

Vzhledem k málo početnému elektorátu není také možné považovat odpověď na výzkumnou otázku za zcela průkaznou. Jasnější odpověď by mohlo přinést provedení stejné analýzy na větším počtu respondentů. Výsledky analýzy se nicméně shodují s výše popsanou teorií.

Závěr

Přesto, že je Česká republika parlamentní demokracií, je od roku 2013 prezident volen ve volbách přímo občany. Zavedení tohoto prvku bylo poháněno především vizí větší demokratizace politického procesu. Volba prezidenta však nebyla řešena v širším kontextu ústavního a politického systému. Nedošlo například k razantnější úpravě prezidentských pravomocí.

Do větší hloubky nebyl diskutován ani vhodný volební systém. Seriózně byl v podstatě zvažován pouze dvoukolový většinový systém a jeho různé obměny. Politici chtěli vyjít především vstříc tlaku požadavků občanů. Důsledky této změny proto hlouběji nezkoumali, ani je nekonzultovali s akademickou obcí. Výslednou úpravu proto můžeme označit v kontextu parlamentarismu a tradice české demokracie za nesystémovou.

Dokonalý volební systém neexistuje. Jsou však volební systémy, které můžeme označit za vhodnější a méně vhodné. V mé diplomové práci jsem se proto snažil zjistit, zda v kontextu českých prezidentských voleb neexistuje vhodnější volební systém než dvoukolový většinový systém. Ten na jedné straně může redukovat fragmentovaný stranický systém a motivovat k pragmatickému vyjednávání v období mezi prvním a druhým kolem. Zároveň ale zvýhodňuje velké politické strany, diskriminuje menšiny a klade větší nároky na elektorát i státní administrativu.

Zaměřil jsem se proto na zkoumání mechaniky preferenčních volebních systémů, a to Bordova hlasování, doplňkového hlasování a alternativního hlasování. Tyto volební systémy mohou díky přihlédnutí k následným preferencím motivovat politiky k centripetální politice. Volební systémy pracující s následnými preferencemi totiž mohou vygenerovat jako vítěze ty kandidáty, na nichž je větší konsensus napříč elektorátem.

Hypotetické volby českého prezidenta v letech 2013, 2018 a 2023, které jsem v rámci diplomové práce provedl, tuto tendenci směrem k výběru konsensuálnějšího kandidáta potvrzují. Více konsensuální kandidáti častěji uspěli v případě všech variant preferenčních volebních systémů, které jsem v analýze testoval. Odpovědí na stanovenou výzkumnou otázku, jaký volební systém vybírá nejefektivněji jako vítěze více konsensuální kandidáty, pak na základě hypotetických voleb je Bordovo hlasování. Bordovo hlasování v několika případech upřednostnilo konsensuálnější kandidáty nejen na první pozici, ale také na druhé.

Bordovo hlasování má řadu podporovatelů. Jedním z nich je například Dummett (1998, s. 290-291), podle kterého se jedná i přes některé výhrady o jeden z nejlepších systémů k dosažení nejpravděpodobnějšího správného rozhodnutí v případě, že je cílem sladit různé názory.

Je na místě zdůraznit, že ačkoliv mnou formulované závěry jsou v souladu s předchozím výzkumem a teorií, nelze je generalizovat nebo z nich usuzovat, že vítězem skutečných prezidentských voleb v letech 2013, 2018 a 2023 by mohl být při zavedení jiného volebního systému jiný kandidát. V analýze sice pracuji s daty z reprezentativního vzorku z reálného průzkumu veřejného mínění, bylo z nich ale nutné vyfiltrovat pro mé účely vhodná data. Finální podsoubor dat určený k analýze proto obsahuje údaje pouze od cca sta respondentů pro každý rok, což za reprezentativní vzorek považovat rozhodně nelze.

Pokud bych vycházel z poznatků z teoretické části a zároveň z mnou provedené analýzy tak tvrdím, že pokud by měl být navzdory nesystematičnosti takového kroku volen prezident České republiky i nadále

přímo občany, vhodnějším volebním systémem by byl jeden ze zkoumaných preferenčních systémů, nejlépe pak Bordovo hlasování.

Nutno však podotknout že ani preferenční volební systémy nejsou samospasitelné. Bordovo hlasování je kupříkladu náchylnější k manipulacím s volenými variantami. Jeho výsledky může také neblaze ovlivnit strategické hlasování. Cíl diplomové práce nicméně považuji za splněný.

Summary

Despite the fact that the Czech Republic is a parliamentary democracy, the president has been directly elected since 2013. The introduction of direct elections was mainly driven by the vision of deeper democratization of the political process. Change of the electoral system nevertheless did not take into account the context of the constitutional and political system. For example, there was no significant adjustment to the presidential powers.

The appropriate electoral systems were not discussed deeply either. Only a two-round majority system and its various modifications were seriously considered. Politicians primarily sought to meet the demands of citizens, without thoroughly examining the consequences of the change or consulting the consequences with the academic sphere. Thus, we can consider the change of the electoral process as non-systemic within the context of parliamentarism and the tradition of Czech democracy.

There is no perfect electoral system, but there are systems that we can deem as more appropriate in some situations. Therefore, in my thesis, I tried to find out whether there is a more suitable electoral system than the two-round majority system for the elections of the Czech president.

On the one hand, two-round majority system can reduce the fragmentation of the party system and motivate politicians to pragmatic negotiations between the first round and second round. However, it also favours large political parties and discriminate minorities. Two-round majority system also places greater demands on the electorate and state administration because of the existence of the second round.

Therefore, I focused on examining the mechanics of preference voting systems, such as Borda count, Supplementary vote, and Alternative vote. Because of considering subsequent preferences these electoral systems can motivate politicians to pursue centripetal policies. Electoral systems that use subsequent preferences can choose as winners those candidates on which there is a bigger consensus across the electorate.

Hypothetical 2013, 2018 and 2023 Czech presidential elections that I conducted as part of my thesis confirm the trend towards selecting a more consensual candidate. More consensual candidates were more successful in all of the preference-based electoral systems that I have tested in my analysis. Based on the hypothetical elections, the answer to the research question which electoral system most effectively selects more consensual candidates is the Borda count. The Borda count preferred more consensual candidates not only in first place but also in second place in several cases.

The Borda voting system has many supporters. One of them is Dummett (1998, pp. 290-291), who believes that despite some reservations, it is one of the best systems to achieve the most probable correct decision when the goal is to reconcile different opinions.

However, it should be emphasized that although my conclusions are consistent with previous research and theory, they cannot be generalized or used to conclude that a different candidate could win the actual presidential elections in 2013, 2018, and 2023 if a different electoral system was used. Although my analysis is based on data from a representative sample of opinion survey, I had to filter out suitable data for my purpose. The final subset of data used for analysis only contains information from about a hundred respondents for each year, which cannot be considered a representative sample.

To sum up the thesis I claim that the examined preference-based systems, preferably the Borda

count, would be a more suitable electoral systems than the two-round majority system for the Czech presidential elections. However, it should be noted that preference-based electoral systems are not flawless. For example, the Borda voting system is more susceptible to manipulation of selected options, and its results can also be negatively influenced by strategic voting. Nevertheless, I consider that I have reached the goal of the master thesis.

Zdroje

Knižní a časopisecké zdroje

- AL-FADHAT, Faris a Jin-Wook CHOI. Insights From The 2022 South Korean Presidential Election: Polarisation, Fractured Politics, Inequality, And Constraints On Power. *Journal of Contemporary Asia*. Routledge, 2023, 53(1), 1-13. Dostupné z: doi:<https://doi.org/10.1080/00472336.2023.2164937>
- BALÍK, Stanislav, Vít HLOUŠEK, Jan HOLZER a Jakub ŠEDO. Politický systém českých zemí 1848-1989. 2. dotisk 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Mezinárodní politologický ústav, 2006. ISBN 80-210-3307-x.
- BALINSKI, Michel a Rida LARAKI. What should "majority decision" mean?. In: NOVAK, Stéphanie a John ELSTER. *Majority decisions: principles and practices*. Cambridge: Cambridge University Press, 2014, s. 103-131. ISBN 1-139-92293-9.
- BIRCH, Sarah. Two-Round Electoral Systems and Democracy. *Comparative Political Studies*. 2003, 36(3), 319 - 344. Dostupné z: doi:<https://doi.org/10.1177/0010414002250678>
- BLAIS, André, Jean-Francois LASLIER, Francois POINAS a Karine VAN DER STRAETEN. Citizens' preferences about voting rules: self-interest, ideology, and sincerity. *Public Choice*. 2015, 164, 423–442. Dostupné z: doi:<https://doi.org/10.1007/s1127-015-0287-2>
- BLAIS, André a Peter John LOEWEN. The French Electoral System and its Effects. *West European Politics*. 2009, 32(2), 345-359. Dostupné z: doi:<https://doi.org/10.1080/01402380802670651>
- BLAU, Adrian. A quadruple whammy for first-past-the-post. *Electoral Studies*. 2004, 24(3), 431-453. Dostupné z: doi:[https://doi.org/10.1016/S0261-3794\(03\)00030-1](https://doi.org/10.1016/S0261-3794(03)00030-1)
- BORMANN, Nils-Christian a Matt GOLDBERGER. Democratic Electoral Systems around the world, 1946–2011. *Electoral Studies*. 2013, 32(2), 360-369. Dostupné z: doi:<https://doi.org/10.1016/j.electstud.2013.01.005>
- BRADBURY, Mark, Adan Yusuf ABOKOR a Ahmen Yusuf HAROON. Somaliland: Choosing politics over violence. *Review of African Political Economy*. 2003, 30(97), 455-478. ISSN 1740-1720. Dostupné z: doi:<https://doi.org/10.1080/03056244.2003.9659778>
- BRUNCLÍK, Miloš a Michal KUBÁT. Český demokratický režim po roce 2012: přechod k poloprezidencialismu?. *Sociologický časopis*. 2016, 52(5), 625-646.
- DORN, David, Justina A.V. FISCHER, Gebhard KIRCHGÄSSNER a Alfonso SOUSA-POZA. Is It Culture or Democracy? The Impact of Democracy and Culture on Happiness. *Social Indicators Research*. 2007, 87(1), 505–526
- DUGGAN, Alan. Irish presidential election 2018. *Irish Political Studies*. 2019, 34(2), 145-325. ISSN 1743-9078. Dostupné z: doi:<https://doi.org/10.1080/07907184.2019.1573817>
- DUMMETT, Michael. The Borda count and agenda manipulation. *Social Choice and Welfare*. 1998, 15, 289–296. Dostupné z: doi:<https://doi.org/10.1007/s003550050105>
- DUVERGER, Maurice. Politické strany. Přeložil Olga VELÍŠKOVÁ, přeložil Zdeněk VELÍŠEK. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2016. *Politeia (Karolinum)*. ISBN 978-80-246-2568-3.
- EIBL, Otto a Miloš GREGOR. Kampaně před prezidentskou volbou. In: ŠEDO, Jakub. *České prezidentské volby v roce 2018: jiný soubor, stejný vítěz*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2018, Osm kampaní proti (ne)kampani. *Politologická řada*. ISBN 978-80-7325-470-4.
- EIBL, Otto, Miloš GREGOR a Alena MACKOVÁ. Kampaně před prezidentskou volbou. In: ŠEDO, Jakub. *České prezidentské volby v roce 2013*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2013, s. 67-90. ISBN 978-80-7325-325-7.
- Emerson, P. The original Borda count and partial voting. *Soc Choice Welf* 40, 353–358 (2013). <https://doi.org/10.1007/s00355-011-0603-9>
- ENDERSBY, James W. a Michael J. TOWLE. Making wasted votes count: Turnout, transfers, and preferential voting in practice. *Electoral Studies*. 2014, 33(2014), 144-152. Dostupné z: doi:<https://doi.org/10.1016/j.electstud.2013.07.001>
- FARRELL, David M. a Ian MCALLISTER. Voter satisfaction and electoral systems: Does preferential voting in candidate-centred systems make a difference?. *European Journal of Political Research*. 2006, 45, 723–749. Dostupné z: doi:<https://doi.org/10.1111/j.1475-6765.2006.00633.x>

FARRELL, David M. Electoral systems: a comparative introduction. 2nd ed. New York: Palgrave Macmillan, 2011. ISBN 978-1-4039-1231-2.

GALLAGHER, Michael, ed. Republic of Ireland. In: ELGIE, Robert. Semi-Presidentialism in Europe. New York: Oxford University Press, 2004, s. 104-111. ISBN 0-19-829386-0.

GREGOR, Miloš a Lenka HRBKOVÁ. Předvolební průzkumy. In: ŠEDO, Jakub. České prezidentské volby v roce 2013: České prezidentské volby v roce 2013. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2013, s. 91-113. ISBN 978-80-7325-325-7.

GROFMAN, Bernard. Properties of Runoff Methods, Plurality and Multiround Elections Conference, June 16-19, 2006. University of Montreal, Dostupné z: <https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.517.9768&rep=rep1&type=pdf>

HLOUŠEK, Vít. Přímá volba prezidenta: český kontext. In: NOVÁK, Miroslav a Miloš BRUNCLÍK, ed. Postavení hlavy státu v parlamentních a poloprezidentských režimech - Česká republika v komparativní perspektivě. Praha: Praha : Dokořán, 2008, s. 263-285. ISBN 978-80-7363-179-6.

HLOUŠEK, Vít, Lubomír KOPEČEK a Jakub ŠEDO. Politické systémy. 2. aktualizované vydání. Brno: Barrister & Principal Publishing, 2018. ISBN 978-80-7485-150-6.

CHRISTENSEN, Dag Arne a Jacob AARS. Electing Mayors with the Supplementary Vote Method: Evidence from Norway. Local Government Studies. 2010, 36(6), 823-841. ISSN 0300-3930. Dostupné z: doi:<https://doi.org/10.1080/03003930.2010.522083>

CHYTILEK, Roman et al. Volební systémy. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-548-6.

JOHN, Sarah, Haley SMITH a Elizabeth ZACK. The alternative vote: Do changes in single-member voting systems affect descriptive representation of women and minorities?. Electoral Studies. 2018, 54, 90-102. Dostupné z: doi:<https://doi.org/10.1016/j.electstud.2018.05.009>

KLESNER, Joseph L. The July 2006 presidential and congressional elections in Mexico. Electoral Studies. 2007, 26(2007), 797e837. Dostupné z: doi:10.1016

KOLK VAN DER, Henk. Supplementary vote: analysis, applications, and alternatives. Electoral Studies. 2008, 27(3), 417-423. Dostupné z: doi:[doi:10.1016/j.electstud.2008.04.005](https://doi.org/10.1016/j.electstud.2008.04.005)

KOLK VAN DER, Henk, Colin RALLINGS a Michael TRASHER. The effective use of the supplementary vote in mayoral elections: London 2000 and 2004. Representation. 2006, 42(2), 91-102. ISSN 0034-489. Dostupné z: doi:[doi:10.1080/00344890600736325](https://doi.org/10.1080/00344890600736325)

KOPEČEK, Lubomír. Éra nevinnosti: česká politika 1989-1997. Brno: Barrister & Principal, 2010. ISBN 978-80-87029-98-5.

KUNDRÁ, Jan. Přímá volba prezidenta - konec cesty trvající 23 let. Acta Universitatis Carolinae Iuridica. Praha: Karolinum, 2011, 57(4), 9-26.

MERRILL, Samuel. A Comparison of Efficiency of Multicandidate Electoral Systems. American Journal of Political Science. 1984, 28(1), 23-48. ISSN 00925853.

NOVÁČKOVÁ, Eva a Jakub ŠEDO, FRANKO, Tomáš. Nominace kandidátů, průběh a výsledky voleb. In: NORRIS, Pippa. Democratic Deficit: critical citizens revisited. Cambridge: Cambridge University Press, 2011. ISBN 1-139-03603-3.

ŠEDO, Jakub ed. České prezidentské volby v roce 2013. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2013, s. 37-49. ISBN 978-80-7325-325-7.

POMPER, Gerald M. The 2000 Presidential Election: Why Gore Lost. Political Science Quarterly. 2001, 116(2), 201-223. Dostupné z: doi:<https://doi.org/10.2307/798059>

REILLY, Benjamin. Democracy in Divided Societies: Electoral Engineering for Conflict Management. Cambridge: Cambridge University Press, 2001. ISBN 0 521 79730 6.

REILLY, Benjamin. Social Choice in the South Seas: Electoral Innovation and the Borda Count in the Pacific Island Countries. International Political Science Review. 2002, 24(4), 355-372. Dostupné z: doi:<https://doi.org/10.1177/0192512102023004002>

REILLY, Benjamin. The global spread of preferential voting: Australian institutional imperialism. Australian Journal of Political Science. Taylor and Francis, 2004, 39(2), 253 - 266. ISSN 1036-1146. Dostupné z: doi:<https://doi.org/10.1080/1036114042000238500>

REYNOLDS, Andrew, Ben REILLY a Andrew ELLIS. Electoral system design: The new international IDEA handbook [online]. Reprinted edition. Stockholm: International Institute for Democracy and Electoral Assistance, 2005 [cit. 2023-02-09]. ISBN 91-85391-18-2. Dostupné z: <https://researchrepository.murdoch.edu.au/id/eprint/27485/1/Electoral-System-Design-The-New-International-Handbook.pdf>

ROVNÝ, Jan. Three lessons from the Czech presidential election. In: LSE European Politics and Policy (EUROPP) Blog [online]. LSE, 2018, 29 Jan 2018 [cit. 2023-01-19]. Dostupné z: <http://eprints.lse.ac.uk/88390/>

SARTORI, Giovanni a Jana OGROCKÁ. Srovnávací ústavní inženýrství: zkoumání struktur, podnětů a

výsledků. Praha: Sociologické nakladatelství, 2001. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-85850-94-X.

SHUGART, Matthew Soberg a Rein TAAGEPERA. Plurality Versus Majority Election of Presidents: A Proposal for a “Double Complement Rule”. *Comparative Political Studies*. 1994, 27(3), 323-348. Dostupné z: doi:<https://doi.org/10.1177/001041409402700300>

ŠEDO (A), Jakub. Jak proběhly prezidentské volby 2018. In: ŠEDO, Jakub. České prezidentské volby v roce 2018: jiný souboj, stejný vítěz. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2018, s. 50-68. Politologická řada. ISBN 978-80-7325-470-4.

ŠEDO (B), Jakub, ed. Prezidentská volba a předvolební průzkumy. In: ŠEDO, Jakub. České prezidentské volby v roce 2018: jiný souboj, stejný vítěz. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2018, s. 130-160. Politologická řada. ISBN 978-80-7325-470-4.

TAVITS, Margit a Taavi ANNUS. Learning to make votes count: The role of democratic experience. *Electoral Studies*. 2006, 25(1), 72-90. Dostupné z: doi:<https://doi.org/10.1016/j.electstud.2005.02.003>

TRAVERS, Tony. A Labour City? The London Mayoral and Assembly Elections 2021. *The Political Quarterly*. 2021, 92(3), 486 - 492. ISSN 0032-3179. Dostupné z: doi:doi.org/10.1111/1467-923X.13049

VĚRTEŠI, Martin, ŠEDO, Jakub, ed. První prezidentství Miloše Zemana. In: ŠEDO, Jakub. České prezidentské volby v roce 2018: jiný souboj, stejný vítěz. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2018, s. 8-48. Politologická řada. ISBN 978-80-7325-470-4.

VODIČKA, Karel a Ladislav CABADA. Politický systém České republiky: historie a současnost. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-337-6.

Webové stránky

Babiš obdržel podezřelou zasilku, policie ji prověřuje. Pavel i premiér Fiala výhrůžky odsoudili. Ct24.cz B [online]. Praha: Česká televize, 2023, 21.1. 2023 [cit. 2023-02-07]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3559431-babis-obdrzel-podezrelou-zasilku-policie-ji-proveruje-pavel-i-premier-fiala-vyhruzky>

Budu volit Babiše. Pavel má hezký knír a Nerudová si to pokazila sama, zhodnotil prezident Zeman volby | iROZHLAS - spolehlivé zprávy. iROZHLAS - spolehlivé a rychlé zprávy [online]. Copyright © 1997 [cit. 07.02.2023]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/milos-zeman-prezidentske-volby-petr-pavel-andrej-babis_2301151127_gut

Elections Ireland [online]. Dublin: Christopher Took & Seán Donnelly, 2011 [cit. 2023-01-24]. Dostupné z: <https://www.electionsireland.org/result.cfm?election=2011P&cons=194>

Jaroslav Bašta Prezident [online]. Praha: Cecilie Jílková, 2022 [cit. 2023-02-07]. Dostupné z: <https://www.jaroslavbastaprezident.cz/>

Karel Diviš Prezident 2023 [online]. Praha: Karel Diviš, 2022 [cit. 2023-02-07]. Dostupné z: <https://www.kareldivisprezident.cz/>

Mám rád lidi, za mé vlády se všichni měli dobře. Babiš ukázal volební klip Zdroj: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/andrej-babis-prezidentske-volby-volebni-clip.A221203_125549_domaci_idvs

IDnes.cz [online]. Praha: Mafra, 2022, 3.12. 2022 [cit. 2023-02-07]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/andrej-babis-prezidentske-volby-volebni-clip.A221203_125549_domaci_idvs

Naděje na lepší časy cz | Danuše Nerudová. Naděje na lepší časy cz | Danuše Nerudová [online]. Copyright © Danuše Nerudová Team [cit. 07.02.2023]. Dostupné z: <https://www.danusenerudova.cz/>

NOHL, Radek. Zproštěn obžaloby. Soudce osvobodil Babiše v kauze Čapí hnízdo - Seznam Zprávy. Seznam Zprávy [online]. Copyright © Seznam Zprávy, a.s. [cit. 07.02.2023]. Dostupné z:

<https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-zivot-v-cesku-rozsudek-nad-babisem-zalobce-navrhuje-nejtvrdsi-podminku-222737>

Pavel potvrdil kandidaturu na prezidenta a zahájil volební kampaň | ČeskéNoviny.cz. České noviny | ČeskéNoviny.cz [online]. Copyright © Copyright 2022 ČTK [cit. 07.02.2023]. Dostupné z: <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/pavel-potvrdil-kandidaturu-na-prezidenta-a-zahajil-volebni-kampan/2246718>

Prezident 2023 | Pavel Fischer. Prezident 2023 | Pavel Fischer [online]. Dostupné z: <https://www.pavelfischer.cz/>

PŠENIČKA, Jiří. Nerudová hasí aféru. Připustila, že rychlotituly mohla řešit rychleji - Seznam Zprávy. Seznam Zprávy [online]. Copyright © 2022 Seznam Zprávy, a.s. [cit. 07.02.2023]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/volby-prezidentske-nerudova-hasi-aferu-pripustila-ze-rychlotituly-mohla-resit-rychleji-222206>

Senátor | Marek Hilšer. Senátor | Marek Hilšer [online]. Copyright © Marek Hilšer [cit. 07.02.2023]. Dostupné z: <https://www.marekhilser.cz/>

SOUKUP, Jaroslav. Babiš na billboardech straší válkou, kterou ale prezident nevyhlašuje. Novinky.cz [online]. Praha: Borgis, 2023, 15.1. 2023 [cit. 2023-02-07]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/volby-prezidenta-babis-na-billboardech-strasi-vaalkou-ktterou-ale-prezident-nevyhlasuje-40420071>

Tomáš Zima [online]. Praha: Společnost ZFP, 2022 [cit. 2023-02-07]. Dostupné z: <https://tomaszima.cz/>

Volba prezidenta republiky 2023 - Volby. Úvodní strana - Ministerstvo vnitra České republiky [online]. Copyright © 2023 Ministerstvo vnitra České republiky. Všechna práva vyhrazena. [cit. 06.02.2023]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/volby/clanek/volba-prezidenta-republiky-2023.aspx>

Volba prezidenta republiky konaná ve dnech 11.01. – 12.01.2013. Volby.cz [online]. Praha: Český statistický úřad, 2023, 2013 [cit. 2023-02-10]. Dostupné z: <https://www.volby.cz/pls/prez2013/pe2?xjazyk=CZ>

Volba prezidenta republiky konaná ve dnech 12.01. – 13.01.2018. Volby.cz [online]. Praha: Český statistický úřad, 2023, 2018 [cit. 2023-02-10]. Dostupné z: <https://www.volby.cz/pls/prez2018/pe2?xjazyk=CZ>

Volba prezidenta republiky konaná ve dnech 13.01. – 14.01.2023: Výsledek volby. Volby.cz [online]. Praha: Český statistický úřad, 2023, 28.1. 2023 [cit. 2023-02-07]. Dostupné z: <https://www.volby.cz/pls/prez2023/pe2?xjazyk=CZ>

V průzkumu pro ČT Nerudová oslabila, v druhém kole by ji i Babiše porazil Pavel. Ct24.cz A [online]. Praha: Česká televize, 2023, 8. 1. 2023 [cit. 2023-02-07]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3556308-v-pruzkumu-pro-ct-nerudova-oslabila-v-druhem-kole-ji-i-babise-porazil-pavel>

Právní předpisy

Úplné znění Ústavního zákona České národní rady č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky: Úplné znění Usnesení České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky: některé další související právní předpisy. Vydání: sedmnácté. Praha: Armex Publishing, 2022. ISBN 978-80-87451-87-8.

Zdroj dat pro analýzu

Sociologický ústav (Akademie věd ČR). Centrum pro výzkum veřejného mínění. Naše společnost 2012 - prosinec [datový soubor] [online]. Ver. 1.0. Praha: Český sociálněvědní datový archiv, 2013 [citováno 3.2.2023]. DOI 10.14473/V1212.

Sociologický ústav (Akademie věd ČR). Centrum pro výzkum veřejného mínění. Naše společnost 2017 - prosinec [datový soubor] [online]. Ver. 1.0. Praha: Český sociálněvědní datový archiv, 2018 [citováno 3.2.2023]. DOI 10.14473/V1712

Přílohy

Příloha č. 1: Výsledky hypotetických voleb v roce 2013 – Pořadí, jména

	1. místo	2. místo	3. místo	4. místo	5. místo	6. místo	7. místo	8. místo	9. místo	10. místo	11. místo
FPTP	Zeman	Fischer	Dienstbier	Okamura	Sobotka	Franz	Schwarzenberg	Roithová	Dlouhý	Fischerová	Bobošíková
Borda1	Zeman	Fischer	Dienstbier	Okamura	Fischerová	Schwarzenberg	Franz	Bobošíková	Dlouhý	Sobotka	Roithová
Borda2	Zeman	Fischer	Dienstbier	Okamura	Sobotka	Franz	Schwarzenberg	Fischerová	Dlouhý	Bobošíková	Roithová
AV	Zeman	Fischer	Dienstbier	Okamura	Sobotka	Franz	Roithová	Schwarzenberg	Fischerová	Dlouhý	Bobošíková
SV1	Zeman	Fischer	X	X	X	X	X	X	X	X	X
SV2	Zeman	Fischer	X	X	X	X	X	X	X	X	X
SV3	Zeman	Fischer	X	X	X	X	X	X	X	X	X

Zdroj: Vlastní zpracování

Příloha č. 2: Výsledky hypotetických voleb v roce 2013 – Pořadí, počet hlasů

	1. místo	2. místo	3. místo	4. místo	5. místo	6. místo	7. místo	8. místo	9. místo	10. místo	11. místo
FPTP	31	25	23	10	10	7	6	5	4	4	3
Borda1	230	221	196	120	79	78	77	75	74	71	59
Borda2	49,7	46,3	41,2	24,5	16,5	16,2	15,7	15,2	15,1	14,1	12,2
AV	62	48	30	21	10	6	7	7	4	4	3
SV1	63	48	0	0	0	0	0	0	0	0	0
SV2	57	44	0	0	0	0	0	0	0	0	0
SV3	50	41	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Zdroj: Vlastní zpracování

Příloha č. 3: Výsledky hypotetických voleb v roce 2013 - Konsensuálnost kandidátů

	Bobošíková	Dienstbier	Dlouhý	Fischer	Fischerová	Franz	Okamura
Směrodatná odchylka	2,833033794	3,368622723	2,713730931	3,147595088	2,794201306	3,158896591	3,311269456
Průměr	2,87704918	5,283333333	3,420168067	5,648	3,359649123	2,440944882	3,7421875

	Roithová	Schwarzenberg	Sobotka	Zeman
Směrodatná odchylka	2,724671	3,01904	2,948187	3,453899
Průměr	3,221239	2,835938	3,075	5,504

Zdroj: Vlastní zpracování

Příloha č. 4: Výsledky hypotetických voleb v roce 2018 – Pořadí, jména

	1. místo	2. místo	3. místo	4. místo	5. místo	6. místo	7. místo	8. místo	9. místo
FPTP	Zeman	Drahoš	Horáček	Fischer	Hilšer	Topolánek	Hannig	Hynek	Kulhánek
Borda1	Drahoš	Horáček	Zeman	Fischer	Hilšer	Topolánek	Hannig	Kulhánek	Hynek
Borda2	Drahoš	Zeman	Horáček	Fischer	Hilšer	Topolánek	Hannig	Kulhánek	Hynek
AV	Drahoš	Zeman	Horáček	Fischer	Hilšer	Topolánek	Hannig	Hynek	Kulhánek
SV1	Drahoš	Zeman	X	X	X	X	X	X	X
SV2	Drahoš	Zeman	X	X	X	X	X	X	X
SV3	Drahoš	Zeman	X	X	X	X	X	X	X

Zdroj: Vlastní zpracování

Příloha č. 5: Výsledky hypotetických voleb v roce 2018 – Pořadí, počet hlasů

	1. místo	2. místo	3. místo	4. místo	5. místo	6. místo	7. místo	8. místo	9. místo
FPTP	36	32	25	12	7	6	2	1	0
Borda1	277	222	217	155	92	81	60	58	28
Borda2	58,1	48,4	46,7	31	18,7	17,2	11,3	11	5,2
AV	63	56	31	14	7	6	2	1	0
SV1	63	56	0	0	0	0	0	0	0
SV2	59	53	0	0	0	0	0	0	0
SV3	50	49	0	0	0	0	0	0	0

Zdroj: Vlastní zpracování

Příloha č. 6: Výsledky hypotetických voleb v roce 2018 – Konsensuálnost kandidátů

	Drahoš	Fischer	Hannig	Hilšer	Horáček	Hynek	Kulhánek	Topolánek	Zeman
Směrodatná odchylka	2,847911809	2,562759129	2,772386763	2,956414148	3,347051661	2,832926164	2,483778217	2,750406219	3,818831114
Průměr	6,205357143	5,662650602	3,628571429	4,615384615	5,074380165	3,302325581	3,731343284	2,403361345	4,842975207

Zdroj: Vlastní zpracování

Příloha č. 7: Výsledky hypotetických voleb v roce 2023 – Pořadí, jména

	1. místo	2. místo	3. místo	4. místo	5. místo	6. místo	7. místo	8. místo	9. místo	10. místo
FPTP	Nerudová	Babiš	Pavel	Hilšer	Bašta	Fischer	Smetana	Blaško	Březina	Janeček
Borda1	Nerudová	Pavel	Babiš	Hilšer	Fischer	Bašta	Středula	Janeček	Zima	Blaško
Borda2	Nerudová	Pavel	Babiš	Hilšer	Fischer	Bašta	Středula	Janeček	Zima	Blaško
AV	Nerudová	Babiš	Pavel	Hilšer	Bašta	Fischer	Smetana	Blaško	Březina	Janeček
SV1	Nerudová	Babiš	X	X	X	X	X	X	X	X
SV2	Nerudová	Babiš	X	X	X	X	X	X	X	X
SV3	Nerudová	Babiš	X	X	X	X	X	X	X	X

	11. místo	12. místo	13. místo	14. místo	15. místo	16. místo	17. místo	18. místo
FPTP	Láska	Michálek	Středula	Zima	Diviš	Rohanová	Rokytky	Trávníček
Borda1	Březina	Diviš	Rohanová	Láska	Michálek	Smetana	Trávníček	Rokytky
Borda2	Březina	Diviš	Smetana	Láska	Michálek	Rohanová	Trávníček	Rokytky
AV	Láska	Michálek	Středula	Zima	Diviš	Rohanová	Rokytky	Trávníček
SV1	X	X	X	X	X	X	X	X
SV2	X	X	X	X	X	X	X	X
SV3	X	X	X	X	X	X	X	X

Zdroj: Vlastní zpracování

Příloha č. 8: Výsledky hypotetických voleb v roce 2023 - Pořadí, počet hlasů

	1. místo	2. místo	3. místo	4. místo	5. místo	6. místo	7. místo	8. místo	9. místo	10. místo
FPTP	30	27	16	7	4	3	2	1	1	1
Borda1	210	148	131	98	92	55	51	36	24	20
Borda2	45,3	31	30,6	18,9	18,3	11	10,3	6,7	4,7	3,75
AV	57	34	20	10	6	3	2	1	1	1
SV1	57	34	0	0	0	0	0	0	0	0
SV2	51	33	0	0	0	0	0	0	0	0
SV3	43	29	0	0	0	0	0	0	0	0

	11. místo	12. místo	13. místo	14. místo	15. místo	16. místo	17. místo	18. místo
FPTP	1	1	1	1	0	0	0	0
Borda1	17	16	11	10	10	9	2	0
Borda2	3,2	2,9	2,2	2,1	2,1	2	0,5	0
AV	1	1	1	1	0	0	0	0
SV1	0	0	0	0	0	0	0	0
SV2	0	0	0	0	0	0	0	0
SV3	0	0	0	0	0	0	0	0

Zdroj: Vlastní zpracování

Příloha č. 9: Výsledky hypotetických voleb v roce 2023 – Konsensuálnost kandidátů

	Babiš	Bašta	Blaško	Březina	Diviš	Fischer	Hilšer	Janeček	Láska
Směrodatná odchylka	4,25995995	3,735707936	2,904085419	2,390279351	2,587830001	2,8619008	3,352449689	2,706454233	2,859604851
Průměr	4,177083333	3,614035088	3,060606061	2,489795918	2,714285714	4,619047619	4,76	2,215189873	1,965517241

	Michálek	Nerudová	Pavel	Rohanová	Rokytky	Smetana	Středula	Trávníček	Zima
Směrodatná odchylka	3,014171	3,39306	3,385712	2,599439	1,431782	2,893959	2,64785	2,032134	2,654651
Průměr	1,909091	6,526882	4,989583	2,076923	1,05	2,125	3,296296	1,674419	2,622642

Zdroj: Vlastní zpracování

